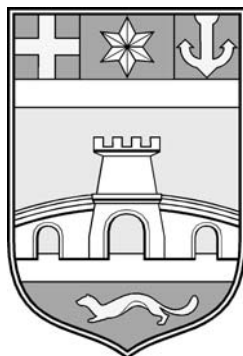

REPUBLIKA HRVATSKA
OSJEČKO-BARANJSKA ŽUPANIJA
SKUPŠTINA

Materijal za sjednicu

**INFORMACIJA O STANJU
I PROBLEMATICI U
STOČARSTVU NA PODRUČJU
OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE**

Materijal pripremili:

- *Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije*
- *Poljoprivredna savjetodavna služba Podružnica Osječko-baranjske županije*
- *HPA Županijski ured Donji Miholjac i Darda*
- *HGK Županijska komora Osijek*

Osijek, lipnja 2013.

INFORMACIJA O STANJU I PROBLEMATICI U STOČARSTVU NA PODRUČJU OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE

UVOD

Osječko-baranjska županija sa svojim proizvodnim kapacitetima biljne proizvodnje ima jedno od značajnijih mjesta među županijama u Republici Hrvatskoj. Resursi biljne proizvodnje jedan su od preduvjeta proizvodnje dovoljnih količina animalnih bjelančevina: mesa, mlijeka i jaja za ishranu stanovništva, zbog čega Županija u svom razvojnom dijelu ukupnog agrara posebno mjesto ustupa razvoju stočarske proizvodnje.

Postojeći obim biljne proizvodnje je preduvjet za pripremu dovoljne količine stočne hrane kao osnovnog čimbenika za kvalitetan uzgoj stoke. Temeljem dosadašnjih spoznaja mogućnosti stočarske proizvodnje, Županija bi mogla proizvesti znatno veće količine svih proizvoda životinjskog podrijetla u odnosu na potrebe njezinog stanovništva. Na taj bi način mogli podmiriti ne samo tržišne potrebe Osječko-baranjske županije nego i veći dio tržišta Republike Hrvatske, pa čak i dio Europske Unije.

Iz tog razloga neophodno je u stočarstvu povećati stočni fond, modernizirati proizvodne kapacitete radi poboljšanja kakvoće proizvoda i omogućiti prehrambenu sigurnost stanovništva u što većoj mjeri domaćim konkurentnim poljoprivrednim proizvodima. Jednako tako je cilj stvoriti uvjete za proizvodnju ekoloških proizvoda, koja predstavlja budućnost u poljoprivrednoj proizvodnji imajući u vidu da je zahtjevno Europsko tržište prepoznalo vrijednost poljoprivrednog proizvoda proizvedenog na ekološki način.

Stanje stočarstva obilježavaju manji proizvodni kapaciteti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, koja prevladavaju u ovoj poljoprivrednoj grani u Hrvatskoj s nekonkurentnom proizvodnošću po grlu. Takvo stanje utječe i na razmjerno mali udio stočarstva (40%) u ukupnoj vrijednosti proizvodnje u poljoprivredi Hrvatske, dok udjeli stočarstva u razvijenim europskim zemljama su za dvadeset i više postotnih poena viši. Unutar stočarstva prema udjelu u vrijednosti ukupne proizvodnje svinjogojstvo je zastupljeno sa 35%, govedarstvo 32,5%, zatim peradarstvo sa 26,7%, znatno manje ovčarstvo sa 2,5%, te konjogojstvo i drugo.

VODEĆI TRENDOVI ILI ZNAČAJNE PROMJENE U EKSPLOATACIJI I GOSPODARENJU ŽIVOTINJAMA U REPUBLICI HRVATSKOJ I OSJEČKO-BARANJSKOJ ŽUPANIJI

U zadnjih deset godina značajne su promjene u sustavima stočarske proizvodnje odnosno u eksploataciji i gospodarenju životinjama. Promjene su prije svega posljedica izmijenjene vlasničke strukture, primjene Zakona o poljoprivredi, Zakona o poljoprivrednom zemljištu, Zakona o ekološkoj proizvodnji i Zakona o državnoj potpori poljoprivredi i ruralnom razvoju. Tome treba pridružiti Zakone, koji uređuju uvjete proizvodnje, a to je Zakon o stočarstvu, Zakon o veterinarstvu, te Zakon o dobrobiti životinja.

Ciljevi i mjere politike izmijenjene vlasničke strukture su povećanje veličine obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, odnosno okrupnjavanje posjeda putem prodaje ili zakupa poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države. Ovaj je proces promjena započeo 1992. godine i promjene se dinimiziraju ubrzano zadnjih godina učlanjenjem Hrvatske u WTO (Svjetska trgovinska organizacija), a aktivnosti se usmjeravaju i na buduće priključenje Republike Hrvatske u EU. Hrvatska ima značajne biološke resurse pogodne za ekološku poljoprivredu, koja daje značajan prilog promjenama u gospodarenju i eksploataciji životinjskih i biljnih proizvoda na ekološko prihvatljiv način.

U infrastrukturi životinjske proizvodnje zadnjih se desetak godina događaju velike promjene. Poslovna politika je usmjerena na isticanje domaće konkurentne proizvodnje u zadovoljenju potreba za prehrambenim proizvodima kao i "proširenja" poljoprivrednih ciljeva na sveukupni seoski prostor, što je na tragu suvremenih određenja u EU.

Pravci djelovanja poljoprivredne politike za restrukturiranje poljoprivrednog sektora moraju biti:

- obiteljska gospodarstva kao središnja mjesta proizvodnje,
- specijalizacija proizvodnje (izgradnja i adaptacija farmi),
- pomoć usmjerena vitalnim komercijalnim gospodarstvima koja se bave stočarskom proizvodnjom,
- osuvremenjivanje proizvodnih kapaciteta, agrotehničkih i agroekonomskih postupaka,
- poticanje mlađih obiteljskih gospodarstava, (stručno osposobljavanje i informiranje poljoprivrednika)
- visoko iskorištenje proizvodnih potencijala životinja,
- veća primjena znanja i izobrazba farmera,
- jačanje uloge poljoprivrednih proizvođača na tržištu poljoprivrednih proizvoda,
- poticanje ugovaranja što je moguće većeg obujma proizvodnje sa prehrambenom industrijom,
- provedba novčanih potpora i naknada u poljoprivredi,
- provedba selekcijskog rada u stočarstvu,
- savjetodavna potpora,
- povećanje učinkovitosti djelovanja upravnih i stručnih službi te udruženja u poljoprivredi,
- osigurati što bezbolniju prilagodbu poljoprivrednih gospodarstava kretanjima cijena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda na međunarodnom tržištu,
- ublažiti negativne posljedice liberalizacije trgovine u skladu s pravilima Svjetske trgovačke organizacije i preuzetim hrvatskim obvezama.

1. GOVEDARSKA PROIZVODNJA

Govedarska proizvodnja najznačajnija je grana stočarstva i jedna je od najvažnijih grana ukupne poljoprivredne proizvodnje. Osim što se u sustavu govedarske proizvodnje osiguravaju značajni proizvodi (mlijeko i meso) njezina je važnost posebice naglašena zbog komplementarnosti s ratarskom proizvodnjom. Uz to što su goveda veliki potrošači ratarskih proizvoda oni u značajnoj mjeri doprinose prirodnom povećanju plodnosti tla.

Popis poljoprivrede iz 2003. godine iskazuje da Hrvatska ima 448.532 poljoprivrednih gospodarstava ili 85.734 gospodarstava manje nego ranije. Prosječna stopa smanjivanja broja gospodarstava iznosila je 1,34%. U tranzicijskim zemljama dinamičnijeg razvoja ukupnog gospodarstva, smanjivanje broja poljoprivrednih gospodarstava godišnje se kreće i do 5%.

Proces smanjivanja proizvodnih kapaciteta u govedarstvu otvara, naglašeniju proizvodnu specijalizaciju proizvođača i to na proizvodnju mlijeka i tov junadi. Unatoč velikom padu broja krava, u odnosu na razdoblje prije rata oživljava proizvodnja kravljeg mlijeka i to po osnovi određene intenzifikacije u proizvodnji i većoj godišnjoj produkciji po kravi.

1.1. Brojno stanje goveda

Tablica 1. Brojno stanje krava i ženskog podmladka u Osječko-baranjskoj županiji i Republici Hrvatskoj za 2009. - 2012. godinu

Godina	Krave			Ženski podmladak		
	Republika Hrvatska	Osječko-baranjska županija	OBŽ/RH %	Republika Hrvatska	Osječko-baranjska županija	OBŽ/RH %
2009.	207.747	26.799	12,90	56.888*	9.029*	15,87
2010.	212.222	28.688	13,51	42.447*	6.638*	15,64
2011.	206.291	29.295	14,20	112.600	18.607	16,52
2012.	191.354	26.831	14,00	121.952	20.891	17,13

Izvor: Godišnje izvješće za 2009., 2010., 2011. i 2012. godinu - Hrvatska poljoprivredna agencija, Godišnje izvješće, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

*Kategorija junice i steone junice, od 2011. godine vodi se kategorija ženski pomladak

Godišnje potrebe za govedarskim proizvodima u Republici Hrvatskoj su: 1,2 milijarde litara mlijeka, što predviđa potrošnju 260 litara po stanovniku, te 68.150 tona goveđeg mesa što pretpostavlja potrošnju 14 kilograma po stanovniku. Navedene potrebe nameću nužnost određivanja statusa govedarstva u poljoprivrednoj proizvodnji, te usmjeravanje govedarske proizvodnje u izgradnju novih modernih farmi uz adaptaciju postojećih, a uspostavom malih proizvodnih sustava, sustava krava-tele, veće završne težine grla, naravno sa ciljanim pasminskim sastavom. Sve navedeno može se realizirati uz kvalitetna kreditna investiranja, visokom razinom znanja i primjenjivanje tehnologije sukladne pravilima struke uz mjere državne potpore i osiguranog tržišta.

Tablica 2. Pregled otkupljenih količina mlijeka

Godina	Republika Hrvatska	Osječko-baranjska županija	%
2003.	525.028.000	55.325.180	10,5
2004.	532.838.138	57.048.394	10,7
2005.	605.321.043	76.249.040	12,6
2006.	631.619.285	91.892.012	14,6
2007.	653.850.986	102.578.132	15,7
2008.	657.753.856	114.875.213	17,5
2009.	675.246.913	140.770.481	20,8
2010.	623.881.162	135.008.408	21,6
2011.	626.407.108	148.570.280	23,7
2012.	602.364.638	158.276.650	26,3

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Godišnje izvješće, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Proizvodnja mlijeka u Hrvatskoj u 2012. u odnosu na 2011. godinu smanjena je za oko 4%, u Osječko-baranjskoj županiji zabilježen je rast od 6,5%, u 2012. godini, na području Županije otkupljeno je 158.276.650 kilograma što čini 26,3% ukupno otkupljenih količina mlijeka. Uzimajući u obzir činjenicu da Županija raspolaže velikom bazom proizvodnje biljne hrane i mogućnost proizvodnje kvalitetne krme, postoji značajni prostor za daljnje povećanje proizvodnje mlijeka.

Tablica 3. Pregled broja isporučitelja kravljeg mlijeka

Godina	Broj isporučitelja u RH	Broj isporučitelja OBŽ	Udio u ukupnom broju isporučitelja
2004.	50.777	2.843	5,60
2005.	44.560	2.613	5,86
2006.	38.145	2.243	5,88
2007.	31.959	1.933	6,05
2008.	27.449	1.675	6,10

2009.	23.690	1.590	6,6
2010.	19.937	1.367	6,9
2011.	17.366	1.214	7,0
2012.	14.874	1.077	7,2

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Od ukupno 1.077 proizvođača mlijeka s područja Osječko-baranjske županije u 2012. godini 816 proizvođača koji proizvode do 50.000 kilograma mlijeka godišnje, isporučili su 12.797.072 kilograma (8%), a 261 proizvođač isporučili su 145.479.578 (92%) kilograma mlijeka.

1.2. Obuhvat rasplodnih krava pod uzgojno selekcijskim radom

Tablica 4. Pregled broja krava pod obuhvatom HPA (Donji Miholjac i Darda) na dan 31.12.2012. godine.

Godine	Kontrola mliječnosti	Kontrola rasploda	Ukupno obuhvaćeno krava
31.12.2007.	13.508	4.029	17.537
31.12.2008.	14.047	4.086	18.133
31.12.2009.	16.177	4.085	20.262
31.12.2010.	20.300	5.500	25.530
31.12.2011.	21.615	6.408	28.023
31.12.2012.	20.378	5.424	25.802

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija ured Darda i Donji Miholjac, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Kontrolni asistenti u područnim službama prema mjesečnom programu rada prate proizvodnost mlijeka kontroliranih krava i uzimaju uzorke mlijeka. Uzorci se dostavljaju na analizu u središnji laboratorij Hrvatsko stočarsko selekcijskog centra u Križevcima. Tijekom 2012. godine na području Županije kontrolom mliječnosti obuhvaćeno je 20.378 krava, dok je pod kontrolom rasploda još 5.424 krava.

Tablica 5. Prosječna laktacijska proizvodnja (u kilogramima) na poljoprivrednim gospodarstvima koja su obuhvaćena uzgojno-selekcijskim radom na području Osječko-baranjske županije

Pasmina	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2009.	2010.
Simentalac	4.872	4.779	4.800	4.934	5.212	5.484	5.547
Holstein	5.751	5.746	5.770	7.019	7.262	7.545	7.612

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Godišnje izvješće, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

U pasminskoj strukturi na području Osječko-baranjske županije na obiteljskim gospodarstvima simentalaska pasmina je zastupljena sa 55%, dok je na govedarskim farmama-tvrtkama 100% zastupljen crni holstein. Važno je naglasiti da je povećano zanimanje za pasminama crnog i crvenog holsteina osobito na onim obiteljskim gospodarstvima na kojima je primarna proizvodnja mlijeka, jer su kroz uzgojno selekcijski rad gdje se na edukaciju i primjenu novih tehnologija ulaže znatan trud, upoznati sa svim njihovim prednostima i manama u odnosu na krave simentalске pasmine. Proizvodnja mlijeka po kravi na poljoprivrednim gospodarstvima je 5.547 kilograma (simentalac), odnosno 7.612 kilograma (holstein).

1.3. Operativni plan razvitka govedarske proizvodnje

Operativni plan razvitka govedarske proizvodnje sačinjen je kao integralni projekt iz kojeg je na temelju raspoloživih podataka i bilance potreba izrađena projekcija njegova razvoja uvažavajući pri tome ekonomske pokazatelje cjelovite isplativosti te isplativosti pojedinih proizvodnih sustava, čiji je

nositelj Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu. Operativni programa razvitka govedarske proizvodnje u Republici Hrvatskoj donijela je Vlada RH na 31. sjednici od 08. kolovoza 2004. godine.

Programom je predviđeno da se izgradi:

- 1.200 novih mliječnih farmi prosječnog kapaciteta od 40 krava (20 do 100 krava)
- 6.000 postojećih adaptiranih farmi prosječne veličine 15 krava
- 228 novih farmi proizvodnog sustava krava-tele, s prosječno 60 krava.

Za provedbu Programa HBOR je osigurao kreditna sredstva u iznosu od 2.467.594.060,00 kuna. Kreditna sredstva odobravaju se korisniku na razdoblje do 10 godina uz 2 godine počeka i kamatnu stopu od 4%.

Jamstvo za povrat kredita HBOR-u osigurava Hrvatska agencija za malo gospodarstvo (HAMAG) u vrijednosti od 50% kreditnog zaduženja, dok drugih 50% jamstava preuzima investitor (poljoprivredno gospodarstvo) pri čemu kao zalog daje izgrađeni ili adaptirani objekt te druge svoje nekretnine po potrebi. Za ovu kreditnu liniju predviđeno je korištenje kapitalnih ulaganja od 25% od odobrenog kredita, odnosno 25% kreditnih sredstava su bespovratna. Maksimalni iznos kapitalnih ulaganja je 500.000,00 kuna. Najviši iznos kredita je 3.500.000,00 kuna.

Provedba Programa imala je za cilj govedarskoj proizvodnji osigurati dobre pozicije u pregovorima sa Europskom unijom pri određivanju kvote za mlijeko. Radi svjetske krize koja ima veliki utjecaj i na Republiku Hrvatsku u 2009. godini niti jedan novi kreditni zahtjev iz Operativnog programa razvitka govedarske proizvodnje u RH nije obrađen u HBOR-u. Stupanjem na snagu Pravilnika o potpori kapitalnim ulaganjima u poljoprivredi ("Narodne novine" broj 140/09. od 25. 11. 2009. godine) investicijske potpore vezani uz provedbu Operativnih programa Vlade Republike Hrvatske nisu predviđene, nime za korisnike koji su do dana stupanja na snagu novoga Pravilnika podnijeli zahtjev nadležnom povjerenstvu za zaprimanje zahtjeva pri provođenju Operativnih programa Vlade Republike Hrvatske za odobrenje složenih investicija II skupine rješavat će se prema odredbama Pravilnika o provedbi modela kapitalnih ulaganja u poljoprivredi i ribarstvu («Narodne novine» 66/08, 114/08) ukoliko završe investiciju i podnesu zahtjev za ostvarivanje kapitalnih ulaganja do 31. 12. 2010. godine. Na ovaj način Ministarstvo je ukinulo sve operativne programe koje je donijela Vlada Republike Hrvatske.

Usvojenim Operativnim programom razvitka govedarske proizvodnje planirano je bilo da se tijekom pet godina uspostavi značajan broj suvremenih proizvodnih jedinica osiguranjem povoljnih uvjeta u djelu osiguranja financijskih sredstava odobrenjem povoljnih kredita za izgradnju ili adaptaciju farmi putem Hrvatske banke za obnovu i razvitak (HBOR), te povoljnih uvjeta osiguranja kredita čiji su nositelji HBOR i Hrvatska agencija za malo gospodarstvo (HAMAG). Uz navedene uvjete planirani rezultati u promatranom razdoblju nisu ostvareni. Od planirane izgradnje 1.200 novih mliječnih farmi, 228 farmi za proizvodnju teladi za tov (sustav krava-tele) te adaptaciju 6.000 postojećih manjih farmi, ukupno su sredstvima HBOR-a izgrađene samo 183 farme, i to: 170 novih farmi, 10 adaptacija postojećih farmi te izgrađene 3 farme u sustavu krava-tele.

Razlozi slabijih rezultata provedbe Programa bili su sljedeći:

- nedovoljna zainteresiranost proizvođača,
- izbjegavanje obveze velikog kreditnog zaduženja,
- raspolaganje s nedovoljnim površinama poljoprivrednog zemljišta,
- problemi sa pribavljanjem potrebne dokumentacije (strogi prostorni planovi),
- neposjedovanje građevinskih dozvola kod postojećih farmi,
- manjak specijaliziranih tvrtki koje se bave izgradnjom farmi,
- nedovoljne kontrole i analize proizvodnih rezultata na farmama.

- Vrsta i veličina proizvodnih sustava:
  - izgradnja novih farmi kapaciteta od 20 do 200 grla,
  - adaptacija postojećih farmi kapaciteta od 10 do 30 grla,
  - uspostava sustava krava-tele kapaciteta od 20 do 150 grla,
  - izgradnja i adaptacija tovilišta kapaciteta od 50 do 250 grla,
  - izgradnja ostalih objekata i infrastrukture na farmi (centri za umjetno osjemenjivanje, testne stanice i sl.)
- Iznosi kreditnih sredstava i uvjeti njihova dobivanja
  - maksimalni iznos kredita do 11.000.000,00 kuna,
  - kamatna stopa 4% godišnje,
  - vrijeme otplate kredita 15 godina s počekom od 2 godine
  - uvjeti osiguranja kredita: 50% garancije preuzima HAMAG, a za preostalih 50% HBOR se upisuje na izgrađenu nekretninu. Osnovica za izračun garancije određuje se nakon uplate kapitalnog ulaganja na račun banke u svrhu umanjivanja glavnice kredita.

Ostvarivanje prava na povrat kapitalnog ulaganja do 50% vrijednosti kredita, ali ne više od 3.500.000,00 kuna, ostvarivanje prava na sufinanciranje troškova izrade projektne dokumentacije i infrastrukture (put, struja, voda i sl.) iz sredstava ruralnog razvitka Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, ostvarivanje prava na sredstva predpristupnih fondova EU (umjesto kapitalnih ulaganja), ostvarivanje pravo prvenstva pri raspodjeli državnog zemljišta, izrada projektne dokumentacije uz mogućnost raspolaganja tipskim objektima.

Radi što učinkovitijeg iskorištavanja novčanih sredstava za provedbu Programa ista se ne daju neposredno na raspolaganje korisnicima, veće će biti položena u banci i koristiti na temelju odobrene kupovine ovjerene od strane ovlaštene stručne službe i priloženih računa.

Tablica 6. Planirani obujam proizvodnje mlijeka te struktura farmi

Kategorija farme	Broj farmi	Broj krava	Proizvodnja mlijeka (litara)	
			Prosječno po kravi	Ukupno
Male farme (4 Krave)	42.300	169.200	2.500	423.000.000
Adaptiran farme (15 krava)	6.000	90.000	4.500	405.000.000
Specijalizirane farme (40 krava)	1.200	48.000	6.000	288.000.000
Specijalizirane velike farme (600 krava)	20	12.000	7.000	84.000.000
Ukupno	49.520	319.000	3.759	1.200.000.000

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Provedbu Programa koordinira i provodi HZPSS županijska podružnica, čiji je predstavnik predsjednik Županijskog stručnog povjerenstva za provedbu Programa. Izbor investitora obavlja stručno povjerenstvo na razini županije, a konačnu odluku o odabiru donosi Središnje stručno povjerenstvo. Na području Županije vladao je veliki interes za ovaj Program, te su u tu svrhu predstavnici HZPSS podružnice Osječko-baranjske županije održali 10-tak predavanja pred oko 350 proizvođača mlijeka.

Tablica 7. Zaprimljeni kreditni zahtjevi - Operativni program razvitka govedarske proizvodnje u RH

	Zaprimljeni zahtjevi	Odobreni zahtjevi kn	Potpisani Ugovori
Republika Hrvatska	335	484.161.744,00	231
Osječko-baranjska županija	60 (17,9%)	91.074.450,00 (18,8%)	38 (16,5%)

Izvor: HBOR, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

1.4. Problematika u govedarskoj proizvodnji

Problematika u govedarskoj proizvodnji na području Osječko-baranjske županije je višestruka. Niska razina proizvodnje mlijeka po grlu u odnosu na zemlje EU ne mogu osigurati konkurentnost govedarstva u uvjetima otvorenog tržišta, pa je Republika Hrvatska, unatoč značajnoj državnoj potpori mliječnom sektoru i dalje prisiljena uvoziti mlijeko i meso da bi zadovoljila vlastite potrebe, legalizacija proizvodnih objekata u stočarskoj proizvodnji, primjena Pravilnika o pregledu sirovog mlijeka namijenjenog javnoj potrošnji, prezaduženost proizvođača, nedostatak domaćeg tovnog materijala, djelomična provedba Operativnog programa, spora provedba programa raspolaganja poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske i svakako neinformiranost o uvjetima, načinu proizvodnje i poticanja poljoprivrednih proizvođača ulaskom Hrvatske u EU.

Tablica 8. Veličina stada mliječnih i kombiniranih pasmina krava u Osječko-baranjskoj županiji

	Veličina stada	Broj posjednika			Broj krava		
		2010.	2011.	2012.	2010.	2011.	2012.
	1-5	790	926	849	1.960	2.233	2050
	6-10	264	275	225	2.034	2.112	1728
	11-15	120	127	122	1.527	1.638	1535
	16-20	64	74	64	1.134	1.317	1145
	21-25	44	41	41	997	915	931
	26-30	17	26	18	477	719	499
	31-50	47	44	32	1.861	1.716	1196
	51-100	26	25	23	1.793	1.876	1636
	101-250	22	13	16	3.243	2.042	2775
	251-500	17	15	14	5.989	5.291	5274
	501-1000	5	6	7	3.724	4.106	5282
	>=1001	1	4	1	1.143	5.330	1724
		1.417	1.576	1412	25.882	29.295	25.775

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Godišnje izvješće, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i gospodarstvo Osječko-baranjske županije

Kako bi govedarska proizvodnja postala konkurentna na otvorenom tržištu i u cijelosti zadovoljila domaće potrebe za mlijekom i mesom nužno je u govedarstvu uspostaviti nove proizvodne sustave koji će se veličinom proizvodne jedinice (Farme), razinom proizvodnje te primjenom tehnoloških procesa moći nositi sa proizvodnim sustavima drugih razvijenih stočarskih zemalja. Dostizanje potrebne proizvodnje zahtjeva daljnja velika ulaganja, kako u pogledu opreme, tehnologije, tako i u pogledu povećanja zemljišnog posjeda obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, te stručnog znanja i kvalitetnijeg rada.

Tablica 9. Otkup kravljeg mlijeka za razdoblje 2008.-2012. godina

Naziv mljekare	Količina (kg)					Udio u količini 2012.(%)
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	
Dukat	263.399.058	272.675.987	247.995.615	242.143.781	221.796.384	36,82
Vindija	171.662.035	177.712.995	166.830.431	174.589.475	169.035.794	28,06
Meggle Hrvatska	37.582.888	42.547.528	38.480.958	38.758.461	41.413.613	6,88
Belje d.d.	27.013.373	29.719.974	31.431.453	44.071.937	45.740.574	7,59
Ledo d.d.	37.889.609	36.703.101	31.288.633	27.136.571	25.173.648	4,18
Ukupno	537.546.963	559.359.585	516.027.090	526.700.225	503.160.013	83,53

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Godišnje izvješće, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Osim navedenog, ima i drugih čimbenika koji znakovito utječu na sadašnje stanje i trendove u govedarskoj proizvodnji. To je visoka cijena kapitala i imputa (osobito stočna hrana), kao i struktura vlasništva prerađivačke industrije. Posebno je naglašen problem cjenovnih odnosa u otkupu sirovina. Naime u zemljama Članicama EU veliki broj klaonica u suvalsnstvu je i proizvođača sirovine, što je vrlo bitno pri formiranju otkupne cijene su stanja u prerađivačkoj industriji mlijeka, u mesoprerađivačkoj industriji i njihovoj međusobnoj povezanosti, a to je kakvoća mlijeka i mliječnih proizvoda kao i kakvoća mesa i mesnih proizvoda..

Analizirajući ove tablice možemo zaključiti da u proteklih sedam godina proizvodnja mlijeka osobito na području Županije bilježi veliki rast, kvantitativan i kvalitativan. Međutim moramo biti oprezni jer je vidljivo da se iz godinu u godinu smanjuje broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koja se bave proizvodnjom mlijeka što značajno narušava gospodarsku sliku ruralnog prostora, a uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda bilježi rast.

Pravilnik o kakvoći svježeg sirovog mlijeka propisao je temeljne zahtjeve kakvoće mlijeka pri otkupu, način ispitivanja njegove kakvoće i uvjete koje moraju ispunjavati ovlašteni referentni laboratoriji za ispitivanje kakvoće sirovog mlijeka. To mlijeko mora udovoljavati sljedećim zahtjevima kakvoće:

- da sadrži najmanje 3,7% mliječne masti.
- da sadrži najmanje 3,2% bjelančevina,
- da sadrži najmanje 8,5% bez masne suhe tvari,
- da je broj mikroorganizama manji od 100.000 u 1 mililitru (standard),
- da je broj somatskih stanica manji od 400.000 u 1 mililitru (standard).

Tablica 10. Kriteriji i visina poticaja za svježe kravlje mlijeko

2007. godina				Od 01. 08. 2008. godina			
Ispravak vrijednosti	Razvrstavanje u klase		Broj somatskih stanica	Ispravak vrijednosti	Razvrstavanje u razrede		Broj somatskih stanica
	Klasa	Broj mikroorganizama			Razred	Broj mikroorganizama	
1,15	E	≤ 50.000	≤ 400.000	1,00	I	≤ 100.000	≤ 400.000
1,025	I	≤ 100.000	≤ 400.000				
0,90	II	≤ 400.000	≤ 600.000	0,70	II	≤ 100.000	≤ 400.000
0,80	III	>400.000	>600.000				

Izvor: Narodne novine broj 153/2005 i 123/2007 i 81/08., Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Unatoč zahtjevima Europske komisije da se do 30. lipnja 2009. u Hrvatskoj uvede sustav tržišnog formiranja cijene mlijeka, to nije ispunjeno pa je tržište otkupa mlijeka u 2010. još uvijek bilo regulirano. Otkupna cijena sirovog mlijeka i dalje se dogovara među subjektima uključenim u proizvodnju i preradu. Otkup mlijeka je organiziran kroz samostalne, individualne isporučiteljske jedinice na većim farmama, te kroz grupna sabirna mjesta. No, broj isporučitelja i ukupno otkupljene količine mlijeka imaju višegodišnji trend pada - u 2010. su manje za otprilike sedam posto nego godinu ranije, pri čemu najveći utjecaj na taj pad ima smanjenje isporuka kravljega mlijeka.

Istodobno, ključna obilježja tržišta otkupa sirovog mlijeka te tržišta pet grupa mliječnih proizvoda je da su ona vrlo koncentrirana te da na njima dominiraju dva najjača takmaca - Dukat i Vindija - koji se uglavnom izmjenjuju na vodećim pozicijama na pojedinačnim tržištima. Na nekima od njih njihov zajednički tržišni udjel doseže i do gotovo 80 posto. Dukat, inače, ima najveći tržišni udio na tržištu otkupa kravljeg mlijeka te u tri od pet kategorija mliječnih proizvoda, a kapitalna povezanost s Kim Karlovcem dodatno pojačava njegovu dominaciju na pojedinim tržištima.

Vindija najveći pojedinačni tržišni udio drži u otkupu kozjeg i ovčjeg mlijeka te u proizvodnji pasteriziranog mlijeka i sterilnih (fermentirajućih) proizvoda. Utjecaj ostalih poduzetnika na konkurentost je na tako strukturiranim tržištima vrlo mali. Ipak, pokazuje se da kompetitivnosti na tržištu pojačava suradnja manjih tržišnih takmaca kroz različite udruge. Tako Udruga-hrvatske male mljekare, u kojoj djeluje dvadesetak malih mljekara, u proizvodnji pasteriziranog mlijeka drži treću tržišnu poziciju, dok je na tržištima proizvodnje fermentiranih proizvoda i vrhnja četvrta. Veliko učešće u strukturi, pak, ima uvoz mlijeka i određenih mliječnih proizvoda. Uvoz u pojedinim grupama proizvoda ima stalan uzlazni trend i drži i zamjetne tržišne udjele.

Osnovna cijena mlijeka u Hrvatskoj je definirana zakonskim i podzakonskim aktima, temeljno pravilo regulacije je da mlijeko više kakvoće postiže i veću cijenu. Međutim, otkupna cijena sirovog mlijeka i dalje se dogovara među subjektima uključenim u proizvodnju i preradu, a polazišna osnovica za njezino određenje je tromjesečni prosjek otkupne cijene mlijeka u 25 zemalja članica Europske nije. Takav izračun su prihvatile zemlje s razvijenim stočarstvom u EU i na taj je način je kod njih osnovna cijena mlijeka ovisna o tržišnim kretanjima i međusobnom dogovoru subjekata uključenih u proizvodnju i preradu mlijeka. No, na zahtjev otkupljivača, u Hrvatskoj je takav model formiranja cijene određen u potpisanoj Promemoriji (od 20. ožujka 2009.) i dopuni iste (od 27. ožujka 2009.) sa sastanka predstavnika proizvođača mlijeka i mljekarske industrije, uz sudjelovanje predstavnika resornog ministarstva. Istodobno, s ciljem ublažavanja posljedica pada otkupne cijene mlijeka tijekom 2010. i nepovoljnih uvjeta poslovanja na proizvođače mlijeka, Vlada RH je temeljem Odluke o posebnim interventnim mjerama u mliječnom sektoru provela mjeru sufinanciranja otkupne cijene mlijeka I. razreda kvalitete sa sadržajem od 3,7 posto mliječne masti i 3,2 posto bjelančevina. Time je pokrivena razlika između otkupne cijene mlijeka koju su proizvođačima isplatile mljekare i zaštitne cijene sirovog mlijeka, u iznosu do:

- 2,23 kn/kg mlijeka za razdoblje od 1. do 31. siječnja 2010. godine,
- 2,30 kn/kg mlijeka za razdoblje od 1. veljače do 31. ožujka 2010. godine,
- 2,36 kn/kg mlijeka u razdoblju od 1. travnja do 31. listopada 2010. godine.

Temeljem Vladine Odluke o posebnim interventnim mjerama u mliječnom sektoru od 1. studenoga 2010. do 31. listopada 2011. uveden je novi oblik potpore, odnosno sufinanciranje otkupa sirovog mlijeka u ukupnom iznosu od 250 milijuna kuna. Ta mjera ne predstavlja mjeru zaštite visine cijene mlijeka, nego mjeru stabilizacije prihoda proizvođača. Novčani iznos isplaćuje se proizvođačima sirovog mlijeka za isporučeno mlijeko na preradu mljekarama (proizvođačima mliječnih proizvoda). Potpora iznosi 0,42 kuna/kg za kravlje mlijeko I. razreda kakvoće (EU kvaliteta) i ista važi do 31. listopada 2011. godine, odnosno 0,70 kuna/kg ovčjeg i kozjeg mlijeka, koja važi do 31. prosinca 2011. godine.

Tablica 11. Izračun vrijednosti masne jedinice (vMj) i jedinice bjelančevina (vBj)

Izračunati parametar osnovne cijene mlijeka	Postupak izračuna	vrijednost (kn)
vrijednost masne jedinice	$vMj = \frac{UPCM \cdot 0,45}{4,2}$	0,251 kn
vrijednost jedinice bjelančevina	$vBj = \frac{UPCM \cdot 0,55}{3,4}$	0,379 kn

UPCM = Ukupna prosječna cijena mlijeka na bazi 4,2% mliječne masti i 3,4% bjelančevina

vMj = vrijednost masne jedinice (45% udjela u UPCM)

vPj = vrijednost proteinske jedinice (55% udjela u UPCM)

Izračun otkupne cijene svježeg sirovog mlijeka obavlja se na osnovu mjesečnog izvješća o cijeni mlijeka u EU, odnosno na temelju prosjeka pet zemalja Njemačke, Francuske, Mađarske, Slovenije i Rumunjske. Ovakav model formiranja otkupne cijene mlijeka ostaje na snazi do daljnjega, dogovorili su predstavnici proizvođača mlijeka i prerađivačke industrije na sastanku Stručnog savjeta za praćenje stanja u proizvodnji i preradi mlijeka.

Tablica 12. Model formiranja cijene mlijeka u Hrvatskoj od ožujka 2012. godine

	Cijena mlijeka u Hrvatskoj EU-5 4,2 mm i 3,4 bjelančevine - kn
Ožujak	2,4172
Travanj	2,4282
Svibanj	2,4138
Lipanj	2,3538
Srpanj	2,2574
Kolovoz	2,1864
Rujan	2,1534
Listopad	2,1382
Studen	2,1492
Prosinac	2,2050

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Godišnje izvješće, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

- *Pravilnik o pregledu sirovog mlijeka namijenjenog javnoj potrošnji*

Pravilnikom se propisuje način postupanja sa sirovim mlijekom, obavljanje pregleda sirovog mlijeka te mjere koje se poduzimaju u cilju osiguranja zdravstvene ispravnosti mlijeka namijenjenog javnoj potrošnji u sirovom ili prerađenom stanju.

Posebno su propisani zdravstveni i higijenski zahtjevi za proizvodnju sirovog mlijeka, a vezano za zdravlje životinja, higijenu opreme i prostora za mužnju. Pravilnikom su propisani kriteriji za sirovo mlijeko (Somatske stanice i ukupni broj mikroorganizama).

Središnji laboratorij za kontrolu mlijeka u Križevcima (nastavno: SLKM) obavezan je dostavljati nadležnim ovlaštenim veterinarskim organizacijama i nadležnom tijelu – Upravi za veterinarstvo i Upravi za veterinarske inspekcije, izvješća o geometrijskom prosjeku broja somatskih stanica tijekom tromjesečnog razdoblja, s najmanje jednim uzorkom mjesečno, i mikroorganizama u mlijeku tijekom dvomjesečnog razdoblja, s najmanje dva uzorka mjesečno, za svakog proizvođača čije mlijeko ne udovoljava propisanim kriterijima. Navedeno izvješće SLKM dužan je dostavljati odmah po utvrđivanju ne udovoljavanja sirovog mlijeka propisanim kriterijima, odnosno čim prvi tromjesečni geometrijski prosjek broja somatskih stanica premaši 400.000 u ml mlijeka, a za mikroorganizme čim prvi dvomjesečni geometrijski prosjek broja mikroorganizama premaši 100.000 u ml kravljeg mlijeka.

Osim toga SLKM je obavezan dostavljati jednom mjesečno izvješća o analizama stajskog uzorka mlijeka na broj somatskih stanica i mikroorganizama s najmanje jednim uzorkom mjesečno, svakom proizvođaču te otkupljivačima sirovog mlijeka. Po primitku obavijesti o neispunjavanju propisanih kriterija za sirovo mlijeko proizvođač mlijeka obavezan je javiti se nadležnoj ovlaštenoj veterinarskoj organizaciji, te poduzeti odgovarajuće korektivne mjere kako bi u roku od naredna 3 mjeseca nalaz mlijeka ponovno bio sukladan propisanim kriterijima.

Proizvođaču mlijeka i mliječnih proizvoda namijenjenih javnoj potrošnji koji je u sustavu kontrole sirovog mlijeka od strane SLKMa, a kod kojega je utvrđen povećan broj somatskih stanica u stajskom uzorku mlijeka (geometrijski prosjek kroz tri mjeseca) te kojemu se i nakon tri mjeseca od prvog utvrđivanja nesukladnog mlijeka ponovo utvrdi povećan broj somatskih stanica u stajskom uzorku mlijeka, nadležni veterinarski inspektor/službeni veterinar mora zabraniti isporuku mlijeka. Zabrana ostaje na snazi sve dok proizvođač ne dokaže da sirovo mlijeko ponovno ispunjava propisane kriterije. Kao dokaz udovoljavanja mlijeka propisanim kriterijima, proizvođač je dužan predočiti nalaz pretraženog službenog (stajskog) uzorka mlijeka na somatske stanice koji pokazuje manje od 400.000 u 1 ml mlijeka i mikroorganizama do 100.000 u ml kravljeg mlijeka.

Otkupljivač mlijeka obavezan je, po zaprimanju nalaza o povećanom broju somatskih stanica i mikroorganizama o tome, pismenim putem, obavijestiti nadležni veterinarski ured u čijoj se

nadležnosti nalazi proizvođač nesukladnog mlijeka. Otkupljivač mlijeka obavezan je proizvođača mlijeka kod kojega je utvrđen povećan broj somatskih stanica i mikroorganizama (geometrijski prosjek) upozoriti na poduzimanje propisanih mjera, te obustaviti otkup mlijeka od proizvođača koji kroz tri mjeseca nije udovoljio propisanim kriterijima.

Pravilnikom su propisan način postupanja i za mlijeko koje potječe i od drugih životinja (osim kravljeg). Kriterij za proizvodnju sukladnog mlijeka I klasa je da i ml mlijeka sadrži manje od 400.000 somatskih stanica i manje od 100.000 mikroorganizama.

Razlozi proizvodnje ne sukladnog mlijeka:

- ne održavanje higijena opreme i prostora za mužnju i osobna higijena mužača
- ne kvalitetna hranidba
- ne održavanje zohigijene u štali
- zdravstveni status životinje.

S poboljšanjem higijenske kakvoće mlijeka, primjenom svih operativnih načela struke i kvalitetom rada proizvođači mlijeka mogu i moraju zbog vlastite koristi udovoljiti postavljenim kriterijima navedenog Pravilnika. Provedbom ovoga pravilnika postoji opasnost da se izgubi na godišnjoj razini između 60 i 90 miliona kilograma mlijeka, a ko se uzme u obzir da je oko 18% proizvodnje druge klase.

- *Legalizacija objekata*

U 2012. godini na području OBŽ bilo je 1.076 proizvođača mlijeka od toga 816 proizvođača proizvode do 50.000 kilograma mlijeka a 216 proizvođača proizvode preko 50.000 kilograma mlijeka. U većini slučajeva proizvodnja do 50.000 kilograma mlijeka odvija se u objektima koji nisu legalizirani i koji ne ispunjavaju uvjete koje će nametnuti "Nitratna direktiva". Svakako da možemo očekivati daljnje smanjenje broja proizvođača mlijeka jer su troškovi legalizacije objekata i izgradnja vodonepropusnih gnojnica (između 150.000,00 i 250.000,00 kuna ovisno o veličini objekta) u ovom trenutku ekonomski ne prihvatljivi.

U Hrvatskoj je velik broj zgrada-objekata, posebice manjih proizvodnih jedinica u poljoprivredi, izgrađen bez dozvole gradnje. Takvi su objekti zbog toga svrstani u skupinu nezakonito izgrađenih zgrada (nelegalizirane objekte). Osim u poljoprivredi, velik broj nezakonito izgrađenih zgrada odnosi se i na druge vrste građevina u prostoru. Približavanjem EU problem nelegalnih građevina javlja se sve češće i nameće potreba da se on riješi u cijelosti na nacionalnoj razini.

Posebni poticaj za rješavanje ovog problema predstavljalo je stanje nezakonito izgrađenih zgrada u poljoprivredi. U nekim slučajevima legalizacija objekata bila je pretpostavka za dobivanje novčane potpore iz fondova EU-a, posebice potpore iz IPARD programa. Takva je situacija potaknula proizvođače da istaknu problem legalizacije kao preduvjet uspješne prilagodbe uvjetima EU-a. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja nastojalo je naći najpovoljnije rješenje toga problema, te je s Ministarstvom zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, kao resornim ministarstvom, dogovoreno da će se ovaj problem rješavati izradom posebnog zakona.

U 2012. godini donesen je Zakon o postupanju s nezakonito izgrađenim zgradama ("Narodne novine" broj 86/12.) i Uredba o naknadi za zadržavanje nezakonito izgrađene zgrade u prostoru ("Narodne novine" broj 98/12.). Zakonom ozakonjuje se nezakonito izgrađena zgrada koja je izgrađena u skladu s prostornim planom (ovisno što je povoljnije za stranku) na dan stupanja na snagu navedenoga Zakona, odnosno, na dan podnošenja zahtjeva za donošenje rješenja o izvedenom stanju ili na dan donošenja rješenja o izvedenom stanju i izgrađena je protivno tom planu, ako njezino ozakonjenje nije isključeno člankom 6. Zakona. Zahtjev se podnosi najkasnije do 30. lipnja 2013. godine i nakon protoka toga roka ne može se više podnijeti. Iznimno zahtjev za donošenje rješenja o izvedenom stanju za ozakonjenje nezakonito izgrađene zgrade za koju je građevinski inspektor donio rješenje za uklanjanje do dana stupanja na snagu ovoga Zakona podnosi se najkasnije do 31. prosinca 2012. godine i nakon protoka toga roka ne može se više podnijeti.

Uz sustavne mjere poljoprivredne politike za ostvarivanje bržeg razvoja govedarstva, proizvodnju mlijeka treba poticati na više načina:

- poticati govedarsku proizvodnju koja ima osobinu razvoja,
  - poticati proizvođače koji imaju znanje i koji žele surađivati sa stručnim institucijama,
  - poticati mlađu dobnu skupinu koja ima raspoloživu radnu snagu i potrebne zemljišne površine,
  - poticati proizvođače na proširenje stajskih kapaciteta, nabavu nove opreme, kvalitetnih grla visokog genetskog potencijala,
  - poticati ishranu sukladno pravilima struke putem seminarskih edukacija.
- *Operativni programa razvitka govedarske proizvodnje u Republici Hrvatskoj*

Velika se problematika javlja u provedbi Operativnog programa. Naime jedinice lokalne samouprave su u fazi donošenja prostornih planova, a prema važećim prostornim planovima velika većina obiteljskih gospodarstava koja žele graditi i proširivati postojeće objekte kapaciteta 30 do 40 krava moraju svoju proizvodnju organizirati izvan građevinske zone. Veliki troškovi dovođenja infrastrukture (struja, voda i cesta) znatno će poskupjeti ovu proizvodnju te će znatan broj obiteljskih gospodarstava odustati od ovakvih ulaganja.

Prema Zakonu o prostornom uređenju i gradnji jedinica lokalne samouprave može u okviru svoje ovlasti donijeti odluku o komunalnom redu kojom će regulirati dozvoljeni broj uvjetnih grla koja se smiju uzgajati unutar građevinske zone. Ova odluka mora biti u skladu sa Županijskim prostornim planom. Prema Županijskom prostornom planu općine mogu dozvoliti držanje unutar naselja do 50 uvjetnih grla. Ukoliko općina ili grad donese odluku kojom će se dozvoljeni broj uvjetnih grla povećati, a koja je u skladu sa Županijskim prostornim planom omogućit će obiteljskim gospodarstvima da sa znatno manje troškova organiziraju proizvodnju mlijeka i mesa.

Županija je snažno krenula u promidžbu Operativnog programa, dala mu je podlogu za provedbu izmjenama i dopunama županijskog prostornog plana kojim je omogućena izgradnja proizvodnih kapaciteta u stočarstvu i unutar građevinske zone (50 uvjetnih grla), ali i svakako i županijske potpore govedarskoj proizvodnji u visini od oko 8.500.000,00, kao i predan rad HZZPSS i HPA Osječko-baranjske županije. Osnovni razlog slabijih rezultata provedbe Programa bio je ne pripremljenost Ministarstva, HBOR-a i HAMAG-a na rješavanje većeg broja kreditnih zahtjeva u što kraćem roku, kao i precijenjene financijske mogućnosti HBOR-a.

Tablica 13. Ukupne težine (t) klasiranih govedih trupova po kategorijama za period 2007.- 2012. godine - RH i uvoz

Godina	Republika Hrvatska	Uvoz	Ukupno
2007.	43.572	4.338	47.910
2008.	43.401	4.899	48.300
2009.	44.683	4.258	48.941
2010.	51.689	3.343	55.032
2011.	51.133	2.668	53.801
2012.	44.654	2.020	46.674

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Godišnje izvješće, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Uzimajući u obzir činjenicu da se 60% tovnog materijala uvozi razvidno je kako ova grana proizvodnje ima budućnost ako se Hrvatska u narednom razdoblju usmjeri prema razvoju govedarske proizvodnje (povećanje broja krava) kako bi se osigurala dostatne količine toвне junadi, s obzirom da je zabilježen smanjen broj teladi na istočnoeuropskom tržištu. S operativnog programa razvitka govedarske proizvodnje bio je i osiguravanje domaćeg tovnog materijala oko 80%.

- *Mliječne kvote*

Mliječne kvote su tržišna mjera ograničenja proizvodnje mlijeka i mliječnih proizvoda na unutarnjem tržištu uropske unije. Sustav mliječnih kvota primjenjuje se s ciljem kontrole proizvedenih količina mlijeka i mliječnih proizvoda stavljenih na zajedničko tržište u državama članicama. Sustav mliječnih kvota uveden je 1984. godine kada se na tržištu Europske unije pojavio višak mlijeka i mliječnih proizvoda. Cilj uvođenja sustava mliječnih kvota bilo je smanjivanje neujednačenosti između ponude i potražnje mlijeka i mliječnih proizvoda, osiguravanje stabilnih cijena, kao i osiguravanje stalnog otkupa mlijeka te stabilnog prihoda proizvođača mlijeka. Sustav mliječnih kvota primjenjuje se u svim državama članicama Europske unije. Svaka država članica dobiva nacionalnu kvotu, koja se zatim raspodjeljuje proizvođačima mlijeka kao individualna kvota.

Republika Hrvatska od 1. travnja 2012. godine počela je s primjenom sustava mliječnih kvota. Uvođenje sustava mliječnih kvota u Republici Hrvatskoj regulirano je Pravilnikom o sustavu proizvodnih ograničenja u sektoru mlijeka („Narodne novine“ broj 112/10.), a provedba sustava mliječnih kvota u nadležnosti je Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR) i Hrvatske poljoprivredne agencije (HPA). Nacionalna mliječna kvota dijeli se na nacionalnu pričuvu, kvotu za isporuku mlijeka i kvotu za izravnu prodaju mlijeka. Nacionalna mliječna kvota raspodjeljuje se izravno proizvođačima kao individualna kvota za isporuku mlijeka (individualna kvota A) i individualna kvota za izravnu prodaju mlijeka (individualna kvota B). Proizvođaču se može dodijeliti individualna kvota A i/ili individualna kvota B. Ukupno dodijeljena kvota, i kvota A i kvota B, ne može biti veća od količine mlijeka izračunate na temelju podataka o broju mliječnih krava i utvrđene prosječne proizvodnje mlijeka po kravi. Ukoliko se na stadiu ne provodi kontrola mliječnosti, prosječna proizvodnja mlijeka po kravi utvrđuje se na temelju podataka o prosječnoj proizvodnji mlijeka po kravi određene pasmine u prethodnoj godini u Republici Hrvatskoj.

U slučaju da su proizvođaču dodijeljene kvota A (za isporuku mlijeka) i kvota B (za izravnu prodaju), a isti više ne želi isporučivati mlijeko u mljekaru, proizvođač mlijeka može podnijeti zahtjev za pretvorbu cjelokupne individualne kvote ili dijela individualne kvote tako da se u korist kvote B umanji kvota A ili obrnuto. Zahtjev za pretvorbu individualne kvote proizvođač podnosi HPA najkasnije do 30. studenog za tekuću kvotnu godinu. Proizvođači koji tek započinju sa proizvodnjom ili koji su povećali svoju proizvodnju zbog investiranja, mogu podnijeti HPA zahtjev za dodjelu kvote iz nacionalne pričuve. Nacionalna pričuva je dio nacionalne mliječne kvote namijenjen za dodjelu dodatnih količina mlijeka za individualnu kvotu A i individualnu kvotu B.

Individualnu kvotu A, zajedno s individualnim referentnim udjelom mliječne masti, proizvođaču će dodijeliti APPRRR najkasnije do 1. travnja 2012. godine. Za dodjelu individualne kvote A proizvođač ne treba podnijeti zahtjev jer je temelj za dodjelu kvote A i individualnog referentnog udjela mliječne masti količina isporučenog mlijeka i prosječni udio mliječne masti u referentnom razdoblju (od 1. ožujka 2011. do 29. veljače 2012. godine).

Proizvođač može isporučivati mlijeko samo registriranom otkupljivaču kojeg sam izabere do početka isporuke mlijeka. Proizvođač može istovremeno isporučivati mlijeko većem broju otkupljivača, pri čemu ukupno isporučena količina mlijeka ne smije prelaziti dodijeljenu individualnu kvotu A. Kako bi mogao otkupljivati mlijeko od proizvođača i poslovati na teritoriju Republike Hrvatske, otkupljivač mora biti upisan u Registar otkupljivača kojeg vodi APPRRR, kao i biti upisan u Upisnik odobrenih ili registriranih objekata u poslovanju sa hranom pri Upravi za veterinarstvo Ministarstva poljoprivrede. Zahtjev za registraciju otkupljivač podnosi APPRRR.

Za dodjelu kvote za izravnu prodaju, proizvođač treba podnijeti zahtjev HPA najkasnije do 29. veljače 2012. godine. Individualnu kvotu B proizvođaču dodjeljuje APPRRR najkasnije do 01. travnja 2012. godine. Prodavati mlijeko i/ili mliječne proizvode izravno potrošaču može samo onaj proizvođač koji posjeduje individualnu kvotu B. Proizvođač ne smije prodavati mlijeko i/ili mliječne proizvode koristeći pravo na individualnu kvotu B drugog proizvođača. Proizvođač s individualnom kvotom B

mora voditi mjesečnu evidenciju o svim količinama mlijeka odnosno mliječnih proizvoda koji su predmet izravne prodaje. Proizvođač čija individualna kvota B iznosi 5.000 kg ili više dužan je voditi evidenciju o mlijeku i/ili mliječnim proizvodima koji su proizvedeni, ali nisu prodani ili koji su upotrijebljeni na poljoprivrednom gospodarstvu.

Za svakoga proizvođača koji je isporučio veću količinu mlijeka od dodijeljene mu individualne kvote A, odnosno koji je izravno prodao veću količinu mlijeka i/ili mliječnih proizvoda od dodijeljene mu individualne kvote B, APPRRR će donijeti odluku o iznosu pristojbe sukladno njegovom doprinosu u prekoračenju nacionalne kvote. Pristojba za prekoračenje količina plaća se samo ako država na nacionalnoj razini proizvede veću količinu mlijeka od dodijeljene nacionalne kvote. Ipak, prekoračenje nacionalne kvote nije realna mogućnost s obzirom da je u pregovorima s Europskom komisijom utvrđena visina nacionalne mliječne kvote za Republiku Hrvatsku na razini proizvodnje u najboljoj proizvodnoj godini, koja je značajno viša od trenutne proizvodnje mlijeka u Republici Hrvatskoj, a ona iznosi 765 milijuna kilograma. Ukoliko proizvođač tijekom kvotne godine iskoristi manje od 85% dodijeljene individualne kvote, za sljedeću kvotnu godinu određuje mu se nova vrijednost individualne kvote u visini one koju je ostvario u prethodnoj godini, a ostatak se uključuje u nacionalnu pričuvu. Mlijeko koje se isporučuje sa poljoprivrednog gospodarstva, a zbog zdravstvenih razloga nije prihvatljivo za preradu, neće se uzeti u obzir pri izračunu kvote kao količina koja je isporučena sa poljoprivrednog gospodarstva.

1.4.1. Unaprjeđenje stočarske proizvodnje na području Osječko-baranjske županije

Sagledavajući problematiku u stočarstvu na području Osječko-baranjske županije, uočeno je nekoliko problematičnih žarišta, te je Županija svoje projekte usmjeravala na rješavanje uočene problematike.

Uočeni su problemi koji se odnose na:

1. Nezadovoljavajući genetski pasminski potencijal, kao i reproduktivne bolesti koje se prenose prirodnim pripustom
2. Stanje poljoprivrednih objekata u proizvodnji, preradi i čuvanju poljoprivrednih proizvoda
3. Nezadovoljavajuću kvalitetu mlijeka
4. Higijensko-zdravstvena zaštita i hranidbu u stočarstvu.
5. Suradnja sa znanstvenim institucijama.

U sklopu rješavanja navedene problematike i kao odgovor na uočene probleme u obzir se uzela i mogućnost razvoja i poticanja stočarstva. Kao sinteza rješavanja aktualne problematike i poticanja Osječko-baranjska županija je u 2012. godini provela sljedeće projekte:

a.) *Razvoj genetskog potencijala matičnog stada na poljoprivrednim gospodarstvima za unaprjeđenje govedarske proizvodnje na području Osječko-baranjske županije*

Sagledavajući problematiku u govedarstvu u Županiji, i u stalnom kontaktu sa relevantnim čimbenicima koji direktno i indirektno sudjeluju u govedarskoj proizvodnji (uzgajivači, Hrvatska poljoprivredna savjetodavna služba, Hrvatska poljoprivredna agencija, mesni prerađivači) uočeno je kako se dio problematike navedene proizvodnje nalazi u nedovoljnom poznavanju prednosti umjetnog osjemenjivanja.

Na području Osječko-baranjske županije djeluju tri udruge koje okupljaju proizvođače mlijeka. Dvije su uzgojne udruge a jedna udruge okuplja proizvođače mlijeka općenito (Udruga proizvođača mlijeka Osječko-baranjske županije, Udruga uzgajivača Holstein goveda Osječko-baranjske županije i Udruga uzgajivača simentalnog goveda Osječko-baranjske županije - u daljnjem tekstu Udruge).

Udruge su podnijele Osječko-baranjskoj županiji zahtjev za provođenje Projekta pod nazivom "Unaprjeđenje genetskog potencijala u stočarstvu na području Osječko-baranjske županije u 2012. godini u govedarskoj proizvodnji" (u daljnjem tekstu: Projekt).

U okviru Projekta između Županije Udruge uzgajivača simentalskog goveda Osječko-baranjske županije, Udruge proizvođača mlijeka Osječko-baranjske županije, Udruge uzgajivača Holstein goveda Osječko-baranjske županije, 7 veterinarskih stanica i 6 veterinarskih ambulanti, zaključen je Sporazuma o provedbi projekta "Unaprjeđenje genetskog potencijala u stočarstvu na području Osječko-baranjske županije u 2012. godini u govedarskoj proizvodnji". Vrijednost Projekta je oko 3.100.000,00 kuna, od toga Županija je osigurala 799.920,00 kuna za nabavku rasplodnog genetskog materijala u govedarstvu: tipa "Elita" (11.880 doza) i Genomic test (3.600 doza), a preostali iznos osiguravaju poljoprivredna gospodarstva uključena u Projekt, kojim se se obuhvatilo oko 15.480 plotkinja.

Udruge i veterinarske stanice/ambulante rasplodni genetski materijal u govedarstvu nabavljali su na području Republike Hrvatske a zahtjev za isplatu sredstava podnosili su Osječko-baranjskoj županiji. Osigurana sredstva Županija je isplatila na žiro pravne osobe koje je osigurala rasplodni genetski materijal. S pravnom osobom koja je osigurala rasplodni genetski materijal Udruge su sklopile Ugovor. Ovlaštene veterinarske stanice/ambulante sudjelovale su u Projektu na način da su obavljali umjetno osjemenjivanje na matičnim stadima, te su strukturu računa umjetnog osjemenjivanja umanjili za vrijednost doze rasplodnog genetskog materijala.

Udruge su svojim članovima izdavale potvrde s odgovarajućim brojem doza (prema broju krava), na temelju kojih veterinarske stanice/ambulante nisu naplaćivale doze rasplodnog genetskog materijala u govedarstvu kategorije "Elita", kod I. umjetnog osjemenjivanja. Za poljoprivredna gospodarstva koja nisu učlanjena u Udruge doze rasplodnog genetskog materijala osigurale su se putem veterinarskih stanica i ambulanti.

Provedba Projekta ima dugoročan učinak u stočarstvu. Proizvodna svojstva ovise o genotipu, utjecajima okoline i njihovoj interakciji. Iako se utjecaji okoline mogu kontrolirati tako da budu najpovoljniji, genotip je ključni faktor, a ujedno i razlog zašto upravljanje rasplodivanjem igra veliku ulogu u genetskom napretku stada.

Županija je od 2004. do 2012. godine za razvoj genetskog potencijala u govedarstvu izdvojila oko 5.714.220,00 kuna kojim je subvencionirala oko 106.130 doza.

Tablica 14. Sufinanciranje umjetnog osjemenjivanja u govedarstvu

	2004/5.	2006/7.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	Ukupno
Sufinanciranje umjetnog osjemenjivanja u govedarstvu (u kunama)	896.500,00	1.280.000	675.000,00	675.000,00	675.000,00	712.800,00	799.920,00	5.714.220,00
Broj subvencioniranih doza	16.300	23.700	12.500	12.500	12.500	13.200	15.480	106.130

Izvor: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Značajna prednost Projekta je njegova povezanost sa sprječavanjem širenja zaraza među stadima, te kontrola držanja i hranidbe životinja koje same po sebi imaju visoku ekonomsku vrijednost. Jedan od najvećih problema u govedarskoj proizvodnji odnosno proizvodnji mlijeka je nezadovoljavajući pasminski i genetski potencijal krava. Danas znatan broj proizvođača mlijeka i tovnih junadi prilikom umjetnog osjemenjivanja krava i junica koriste nekvalitetan genetski potencijal, iz razloga što im je usluga od strane ovlaštenih veterinarskih službi znatan izdatak u njihovom proračunu.

Takav način neusmjerenog osjemenjivanja uzrokuje dugoročne posljedice sa negativnim učinkom, dobiva se pomladak koji nema mliječnih proizvodnih kapaciteta. Usmjerenom osjemenjivanju rasplodnim genetskim materijalom visoke kvalitete je preduvjet za intenzivnu proizvodnju mlijeka. S obzirom da je proizvodnja mlijeka takva proizvodnja koja se ne može povećati u kratkom vremenu, potreban je višegodišnji rad službi za proizvodnju sjemena i ovlaštenih veterinarskih službi.

b.) *Razvoj genetskog potencijala matičnog stada na poljoprivrednim gospodarstvima za unaprjeđenje svinjogojske proizvodnje na području Osječko-baranjske županije*

Znakovito je za svinjogojsku proizvodnju je niska razina proizvodnje. Jedan od glavnih problema s kojim se susrećemo na obiteljskim gospodarstvima je nezadovoljavajući pasminski sastav iz kojeg proizlazi tovljenik sa niskim udjelom mišićnog tkiva.

Promjene u svinjogojskoj proizvodnji uspostavom novih proizvodnih sustava te uvođenjem mjera poticanja specijalizacije u svinjogojstvu nameće se ne samo zbog povoljnijeg položaja ove značajne grane već i zbog zadovoljavanja uvjeta koji vrijede u zemljama razvijenog stočarstva posebice onih u Europskoj uniji. Uspostavom novih proizvodnih sustava svinjogojstvo Republike Hrvatske dostići će višu razinu konkurentnosti, ali će isto tako moći udovoljavati ekološkim i etološkim zahtjevima koji se postavljaju kao preduvjet bavljenja svinjogojskom proizvodnjom u zemljama EU.

Sagledavajući problematiku u svinjogojstvu u Županiji, i u stalnom kontaktu s relevantnim čimbenicima koji direktno i indirektno sudjeluju u svinjogojskoj proizvodnji (udruge, Hrvatska poljoprivredno savjetodavna služba, Hrvatska poljoprivredna agencija, mesni prerađivači) uočeno je kako se dio problematike navedene proizvodnje nalazi u nedovoljnom poznavanju prednosti umjetnog osjemenjivanja.

Naime, proizvođači se odlučuju na korištenje nerastova iz vlastitog uzgoja koji su upitne kvalitete. S ovako proizvedenom svinjom nemoguće je konkurirati na zahtjevnom europskom tržištu. Takav način neusmjerenog osjemenjivanja uzrokuje dugoročne posljedice s negativnim učinkom, dobiva se pomladak koji nema mliječnih proizvodnih kapaciteta. Usmjerenom osjemenjivanju rasplodnim genetskim materijalom visoke kvalitete je preduvjet za intenzivnu svinjogojsku proizvodnju.

U cilju permanentnog rada na oplemenjivanju genetskog potencijala matičnog stada u svinjogojstvu Svinjogojska udruga Osječko-baranjske županije, predložila je provođenje Projekta "Razvoj i unaprjeđenje genetskog potencijala matičnog stada u svinjogojstvu na poljoprivrednim gospodarstvima na području Osječko-baranjske županije u 2009. godini." Provedba Projekta ima dugoročan učinak u svinjogojstvu. Proizvodna svojstva ovise o genotipu, utjecajima okoline i njihovoj interakciji. Iako se utjecaji okoline mogu kontrolirati tako da budu najpovoljniji, genotip je ključni faktor, a ujedno i razlog zašto upravljanje rasplodivanjem igra veliku ulogu u genetskom napretku stada.

Radi pozitivnih učinaka iz prethodnih godina Udruga je predložila provođenje Projekta i u 2012. godini po nazivom "Razvoj i unaprjeđenje genetskog potencijala matičnog stada u svinjogojstvu na poljoprivrednim gospodarstvima na području Osječko-baranjske županije u 2012. godini." Provedba Projekta ima dugoročan učinak u svinjogojstvu.

Prema provedenom modelu, a na bazi tržišne vrijednosti rasplodnog genetskog materijala u svinjogojstvu (40,00 kuna u cijenu uključen PDV) Županija je subvencionirala dozu s 20 kuna, a poljoprivredna gospodarstva koja su sudjelovala u Projektu osigurala su 20,00 kuna za jednu dozu rasplodnog genetskog materijala u svinjogojstvu. Rasplodni genetski materijal mora biti proizveden u Republici Hrvatskoj, od nerasta koji se vodi u evidenciji Hrvatske poljoprivredne agencije.

Vrijednost Projekta je 400.000,00 kuna i obuhvaćeno je oko 10.000 plotkinja. Od ukupnog iznosa, 200.000,00 kuna osigurala je Osječko-baranjska županija, a preostali iznos (također 200.000,00 kuna) osigurala su poljoprivredna gospodarstva koja sudjeluju u Projektu.

U provođenju Projekta sudjelovali su nositelji ili članovi obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva, obrtnici i zadruge, a koji su upisani u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava. U vremenu od 2004. do 2007. godine na području Osječko-baranjske županije preko 250 uzgajivača svinja u organizaciji Centra za unapređenje stočarstva uspješno je završilo tečaj za umjetno osjemenjivanje u svinjogojstvu. Isti su podizali doze rasplodnog genetskog materijala u svinjogojstvu i obavljali umjetno osjemenjivanje na svojim matičnim stadima.

Udruga je odabrala ovlaštenu pravnu osobu koja je osigurala rasplodni genetski materijal u svinjogojstvu te s istom sklopila ugovor o osiguravanju. Prema provedenom modelu, a na bazi tržišne vrijednosti rasplodnog genetskog materijala u svinjogojstvu (40,00 kuna u cijenu uključen PDV) Županija je subvencionirala dozu s 20,00 kuna, a poljoprivredna gospodarstva koja su sudjelovala u Projektu osigurala su također 20,00 kuna za jednu dozu rasplodnog genetskog materijala u svinjogojstvu.

Tablica 15. Sufinanciranje umjetnog osjemenjivanja u svinjogojstvu

	2004/5.	2006/7.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	Ukupno
Sufinanciranje umjetnog osjemenjivanja	433.500,00 14.300 doza	500.000,00 120.000 doza	225.000,00 9.000 doza	225.000,00 9.000 doza	325.000,00 16.250doza	287.200,00 14.360doza	200.000,00 10.000doza	2.195.700,00 92.810 doza
Edukacija umjetnog osjemenjivanja	10.000,00	20.000,00						40.000,00
Ukupno (u kunama)	171.000,00	520.000,00	225.000,00	225.000,00	325.000,00	287.200,00	200.000,00	2.295.700,00

Izvor i obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Tablica 16. Udjel mišićnog tkiva u klasiranim svinjskim trupovima proizvedenim u Hrvatskoj

Godina	Prosječni % mesa (Republika Hrvatska)
2008.	57,67
2009.	58,06
2010.	58,22
2011.	58,39
2012.	58,72

Izvor podataka: Hrvatska poljoprivredna agencija Godišnje izvješće za 2012. godinu, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Ova mjera koju Županija provodi u suradnji s Udrugom je dugoročna i rezultati se moraju promatrati kroz nekoliko godina. Prema podacima Hrvatske poljoprivredne agencije udio mišićnog tkiva, odnosno postotak mesne jedinice od 2008. do 2012. godine povećan je za 1,05%. Osim toga Projekt značajno utječe na smanjenje broja oboljelih rasplodnih životinja od bruceloze (bolest koja se prenosi prirodnim osjemenjivanjem, a prenosi je nerast - zaražene životinje pobacuju, liječenje je dugotrajno, a u većini slučajeva životinje postaju nesposobne za reprodukciju - ova bolest prenosiva je i na čovjeka), koja je posljednjih nekoliko godina godina nazočna u Osječko-baranjskoj županiji.

c.) Sufinanciranje troškova tehničke dokumentacije potrebne za izgradnju građevina za proizvodnju, preradu i čuvanje proizvoda u biljnoj i stočarskoj proizvodnji na području Osječko-baranjske županije

Jedan od osnovnih problema je stanje u kojima se nalaze objekti za proizvodnju, preradu i čuvanje poljoprivrednih proizvoda, naime znatan broj navedenih objekata nisu izgrađeni u skladu sa Zakonom o gradnji i drugim pod zakonskim aktima koji reguliraju navedenu problematiku.

Nove članice EU prije samog ulaska snažno su poticale svoju poljoprivrednu proizvodnju, odnosno obiteljska poljoprivredna gospodarstva koja su nositelji poljoprivrednog a i gospodarskog razvitka sa povoljnim kreditnim aranžmanima, bespovratnim sredstvima, a kao kandidati za ulazak u EU imale su pristup fondovima kao što su CARDS, PHARE, ISAP i SAPARD iz kojih su svojim programima dobivali znatna bespovratna financijska sredstva, te i na taj način pripremale svoje poljoprivredne proizvođače na tržišnu utakmicu.

Djelujući u tom pravcu, kako bi poljoprivrednim proizvođačima Osječko-baranjske županije omogućili što bolju poziciju pri ulasku u EU, ovim Projektom sufinanciraju se troškovi koji prethode izdavanju, a i samo izdavanje građevinske dozvole (idejno rješenje, lokacijska dozvola, glavni projekt, po potrebi utjecaj studije na okoliš i sama građevinska dozvola).

Projektom se utjecalo na smanjenje navedenih troškova, i na poticanje poljoprivrednih proizvođača i prerađivači da grade objekte za proizvodnju, preradu i čuvanje poljoprivrednih proizvoda u skladu s zakonom. Projekt sufinanciranja troškova ishodenja građevinske dozvole ima za cilj dati temelj programima koje je donijela Vlada Republike Hrvatske, a čija je realizacija pretpostavka za revitalizaciju poljoprivrede i gospodarstva Osječko-baranjske županije. Budući da na području Županije vlada veliki interes poljoprivrednih gospodarstava za sudjelovanje u provedbi Operativnog programa unaprjeđenja govedarske proizvodnje ovaj Projekt polučio je vrlo dobre rezultate.

Županija sudjeluje u sufinanciranju troškova tehničke dokumentacije potrebne za izgradnju građevina za proizvodnju, preradu i čuvanje proizvoda u biljnoj i stočarskoj proizvodnji na području Osječko-baranjske županije na način da korisniku sufinancira najviše 50% troškova. Sufinanciranje po jednom poljoprivrednom gospodarstvu može iznositi najviše 15.000,00 kuna.

Pravo na sufinanciranje ostvaruje poljoprivredno gospodarstvo upisano u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, a ima status obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva, obrta zadruge ili trgovačkog društva i zadovoljava sljedeće uvjete:

- da je podnositelj zahtjeva upisan u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava,
- da se prebivalište, odnosno sjedište, te mjesto ulaganja nalazi na području Županije,
- da su računi za troškove tehničke dokumentacije potrebne za izgradnju građevina za proizvodnju, preradu i čuvanje proizvoda u biljnoj i stočarskoj proizvodnji izdani u razdoblju od 1. studenog prethodne do 31. listopada tekuće godine, kada se podnosi zahtjev.

Troškovi projektne dokumentacije za ishodenje građevinske dozvole podrazumijevaju troškove izrade i ishodenja, kako slijedi:

1. idejno rješenje,
2. utjecaj studije na okoliš (po posebnom propisu),
3. lokacijska dozvola,
4. glavni projekt,
5. rješenja o uvjetima građenja i
6. potvrdu glavnog projekta.

Tablica 17. Pregled zaprimljenih zahtjeva

Godina	Broj zahtjeva	Vrijednost ulaganja	Odobreni iznos
2005.	15	488.899,00	200.000,00
2006.	23	729.422,04	300.000,00
2007.	16	700.192,94	193.495,47
2008.	24	1.360.816,62	327.021,00
2009.	3	71.865,96	35.932,98
2010.	10	495.624,88	150.390,00
Ukupno	91	3.846.821,30	1.206.839,45

Izvor i obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

U proteklih šest godine Županija je subvencionirala 81 zahtjeva za sufinanciranje troškova tehničke dokumentacije potrebne za izgradnju građevina za proizvodnju, preradu i čuvanje proizvoda u biljnoj i stočarskoj proizvodnji s ukupno **1.206.839,45** kuna.

U 2009. godini Povjerenstvo je temeljem objavljenog javnog poziva razmatralo ukupno 16 zahtjeva za sufinanciranje troškova tehničke dokumentacije potrebne za izgradnju građevina za proizvodnju, preradu i čuvanje proizvoda u biljnoj i stočarskoj proizvodnji. Uvidom u podnesenu dokumentaciju Povjerenstvo je na prvoj sjednici razmatralo i pozitivno ocijenilo 3 zahtjeva koji su ispunjavali uvjete iz objavljenog javnog poziva. Ukupan iznos odobrenih i isplaćenih sredstava za sufinanciranje troškova tehničke dokumentacije potrebne za izgradnju građevina za proizvodnju, preradu i čuvanje proizvoda u biljnoj i stočarskoj proizvodnji iznosio je 35.932,98 kuna.

Na drugoj sjednici Povjerenstvo je razmatralo 13 zahtjeva za sufinanciranje troškova tehničke dokumentacije potrebne za izgradnju građevina za proizvodnju, preradu i čuvanje proizvoda u biljnoj i stočarskoj proizvodnji, te je 12 zahtjeva pozitivno ocijenilo u iznosu od 150.390,00 kuna, te su navedena sredstva isplaćena.

Prema Zakonu o državnoj potpori poljoprivredi i ruralnom razvoju i Odluci o poticanju poljoprivrede i ruralnog razvoja na području Osječko-baranjske županije ("Županijski glasnik" 4/11.) ne postoji mogućnost daljnjeg nastavka ovoga projekta.

d.) Sufinanciranje kapitalnih ulaganja u projektima za unaprjeđenje i čuvanje kvalitete mlijeka na području Osječko-baranjske županije

Uzimajući u obzir činjenicu da je samodostatnost u govedarskoj proizvodnji, odnosno tovu goveda i proizvodnji mlijeka 75%, te mogućnost proizvodnje stočne hrane s obzirom na obradive poljoprivredne površine koje Županija posjeduje, nameće nam se potreba da zbog ulaska Republike Hrvatske u Europsku Uniju navedenu proizvodnju u prvom redu podignemo na potpunu samodostatnost. Na području Osječko-baranjske županije zadnjih godine vlada veliki interes za proizvodnju mlijeka.

Zbog interesa za intenzivnijom proizvodnjom mlijeka i zbog prilagodbe uvjeta prema uvjetima Europske unije Republika Hrvatska je donijela Pravilnik o kakvoći svježeg sirovog mlijeka, ("Narodne novine" broj 102/00.) koji je propisao temeljne zahtjeve kakvoće mlijeka pri otkupu, način ispitivanja njegove kakvoće i uvjete koje moraju ispunjavati ovlašteni referentni laboratoriji za ispitivanje kakvoće sirovog mlijeka.

Jedan od osnovnih razloga povećanog broja mikroorganizama i somatskih stanica u mlijeku, odnosno nezadovoljavajuće kvalitete mlijeka je neispravnost i starost muznih i rashladnih uređaja (laktofriza), mljekovoda i izmuzišta. Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju mlijeko koje sadrži više od 400.000 mikroorganizama u 1 mililitru smatra se neispravnim i isto neće ostvarivati premiju. Sirovo mlijeko mora najkasnije dva sata nakon mužnje biti ohlađeno na temperaturu do najviše 6 C, te ne smije sadržavati rezidue iznad dozvoljene količine koje imaju farmakološko ili hormonalno djelovanje, antibiotike i druge štetne tvari koje mijenjaju organoleptička svojstva mlijeka. U Republici Hrvatskoj otkupna cijena mlijeka formira se na temelju sadržaja mliječne masti i bjelančevina te udjela somatskih stanica i mikroorganizama na način da se mlijeko svrstava u klase.

Tablica 18. Pregled otkupljene količine mlijeka prema kvaliteti 2003. - 2011. na području Osječko-baranjske županije po klasama

	Ekstra klasa	I klasa	II klasa	III klasa	Nema klase
2003.	24,87%	16,97%	25,84%	32,21%	0,11%
2004.	43,59%	7,54%	17,22%	27,12	4,54
2005.	66,38%	3,03%	13,32%	15,52%	1,74%
2006.	70,3%	8,5%	10,0%	10,3%	1,0%

2007.	76,36%	5,02%	8,6%	9,05%	1,07%
2008.	87,8%			12,2%	0,00%
2009.	92,57%			7,43%	0,00%
2010.	94,70%			5,30%	0,00%
2011.	97,69%			2,31%	0,00%

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

S poboljšanjem higijenske kakvoće mlijeka, primjenom svih operativnih načela struke u proizvodnji te stalnom edukacijom proizvođača, nabavom nove opreme za mužnju i rashladnih uređaja za čuvanje mlijeka i usvajanjem znanja i kvalitetom rada držimo da proizvođači mlijeka mogu i moraju zbog vlastite koristi udovoljiti postavljenim kriterijima navedenog Pravilnika. Iz tog razloga Županija od 2004. godine provodi subvencioniranje kapitalnih ulaganja u projektima za unaprjeđenje i čuvanje kvalitete mlijeka na području Osječko-baranjske županije. Subvenciju može ostvariti poljoprivredno gospodarstvo upisano u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, a ima status obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva, obrta, ili zadruga.

Subvencija se odobrava za sljedeća kapitalna ulaganja: za nabavku nove i rabljene opreme (ne starije od 3 godina) za mužnju, hlađenje i čuvanje mlijeka, a čija najmanja vrijednost iznosi 5.000,00 kuna. Udio investicijske potpore može iznositi do 25% od ukupne vrijednosti investicije. Najviši iznos investicijske potpore u jednoj kalendarskoj godini za obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, obrt i zadrugu može iznositi 20.000,00 kuna. Kapitalna ulaganja moraju biti izvršena u tekućoj godini prije podnošenja zahtjeva za odobrenje investicijske potpore.

Tablica 19. Pregled zaprimljenih zahtjeva

Godina	Broj zahtjeva	Vrijednost ulaganja	Odobreni iznos
2004.	20	890.000,00	126.900,00
2005.	26	2.652.413,56	234.419,60
2006.	25	3.286.557,47	305.819,38
2007.	32	2.527.484,20	348.657,13
2008.	27	4.326.500,61	401.786,62
2009.	4	940.970,00	108.406,84
2010.	4	340.970,00	53.074,50
2011.	9	460.541,00	107.422,32
Ukupno	151	14.425.436,54	1.686.486,86

Izvor i obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

U proteklih sedam godina Osječko-baranjska županija subvencionirala je 142 zahtjeva za sufinanciranje kapitalnih ulaganja u projektima za unaprjeđenje i čuvanje kvalitete mlijeka s 1.579.064,54 kuna. Ukupna ulaganja u nabavku novih tehnologija u projektima za čuvanje i unaprjeđenje mlijeka iznose 13.964.895,54 kuna.

U 2009. godini Povjerenstvo je temeljem objavljenog javnog poziva razmatralo ukupno 11 zahtjeva za sufinanciranje kapitalnih ulaganja u projektima za unaprjeđenje i čuvanje kvalitete mlijeka. Uvidom u podnesenu dokumentaciju Povjerenstvo je na prvoj sjednici razmatralo i pozitivno ocijenilo 7 zahtjeva koji su ispunjavali uvjete iz objavljenog javnog poziva. Ukupan iznos odobrenih i isplaćenih sredstava za sufinanciranje kapitalnih ulaganja u projektima za unaprjeđenje i čuvanje kvalitete mlijeka iznosio je 108.406,84 kuna.

Na drugoj sjednici Povjerenstvo je razmatralo 4 zahtjeva za sufinanciranje kapitalnih ulaganja u projektima za unaprjeđenje i čuvanje kvalitete mlijeka, koje je pozitivno ocijenilo u iznosu od 53.074,50 kuna, te su se navedena sredstva isplatila.

U skladu s Odlukom o poticanju poljoprivrede i ruralnog razvoja na području Osječko-baranjske županije, u listopadu 2011. godine objavljen je javni natječaj za prikupljanje zahtjeva za dodjelu potpora za izvršena kapitalna ulaganja u unaprjeđenje i čuvanje kvalitete mlijeka. Temeljem objavljenog javnog natječaja Povjerenstvo je razmatralo 11 zahtjeva, te je 9 zahtjeva pozitivno ocijenilo. Povjerenstvo je negativno ocijenilo dva zahtjeva, koja nisu ispunjavala uvjete iz navedene Odluke i objavljenog javnog natječaja. Temeljem prijedloga Povjerenstva Župan je odobrio 9 potpora, u ukupnom iznosu 107.422,32 kuna, te su navedena sredstva isplaćena.

e.) Sufinanciranje troškova uspostave higijensko-zdravstvene zaštite u stočarstvu na području Osječko-baranjske županije

Sadašnja svinjogojska proizvodnja ne zadovoljava kako po razini proizvodnje tako još više po kakvoći proizvedenog mesa. Organizacijski se ova proizvodnja odvija u većini na malim proizvodnim jedinicama obiteljske poljoprivrede, na kojima nije moguće provesti učinkoviti sustav uzgoja i proizvodnje. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva drže oko 85% ukupnog broja krmača i 76% tovljenika. Svinjogojstvo u vrijednosti stočarske proizvodnje sudjeluje s 35,9%, dok se u sveukupnoj vrijednosti poljoprivredne proizvodnje s 14,2% nalazi na prvom mjestu.

S gotovo 1,6 milijuna tovljenih svinja Hrvatska još ni izbliza ne podmiruje svoje potrebe i meso se uvozi. A zbog sadašnjih potencijala, ponajprije zbog bogatstva stočnom hranom, a i tovnih kapaciteta, Hrvatska bi mogla postati čak i izvoznica, no samo ukoliko se modernizira proizvodnja i poveća prirast. Povećanje prirasta, može se očekivati samo ukoliko se ulaže u opremanje svinjogojilišta, u čemu naša proizvodnja uvelike zaostaje za europskom tehnologijom, načinom hranidbe i opremanjem svinjogojilišta.

Odlukom Uprave za veterinarstvo Ministarstva poljoprivrede o prestanku provođenja obvezne mjere cijepljenja svinja protiv svinjske kuge stvorilo je poljoprivrednim proizvođačima uvjete za izvoz na tržište Europske unije. Određeno vrijeme problematika oko svinjske kuge neće biti, s obzirom da je znatni dio populacije svinja cijepljen protiv svinjske kuge. Problemi se mogu očekivati u Posavini i dijelovima gdje uzgajivači svinje tradicionalno vode u pašarenje i žirovanje, kao i graničnim dijelovima uz Srbiju.

U slučaju izbijanja kuge predviđeno je potpuno uništavanje cijelog uzgoja, kao i uzgoja oko žarišta bolesti. Bolest nije opasna za ljude ali se vrlo lako prenosi, preko odjeće, životinja i vozila. Jedan od značajnijih prijenosnika ove bolesti su divlje svinje. Da bi se ova bolest iskorijenila neophodno je provoditi higijensko-zdravstvene mjere koje su propisane Pravilnikom o mjerama za otkrivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje klasične svinjske kuge ("Narodne novine" broj 187/04).

Provođenje ovih mjera predviđa:

- organiziranje i provedbu dezinfekcije, dezinfekcije i deratizacije u skladu s tehnološkim zahtjevima,
- izgradnju dezobarijera prije ulaska u prostor farme,
- osiguravanje osobe za održavanje dezobarijera,
- izgradnju posebnog sanitarnog čvora za djelatnike farme.

U cilju rješavanja navedene problematike Osječko-baranjska županija pokrenula je Projekt Sufinanciranje troškova uspostave higijensko-zdravstvene zaštite u stočarstvu na području Osječko-baranjske županije. Pravo na sufinanciranje može ostvariti poljoprivredno gospodarstvo upisano u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, a ima status obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva, obrta, ili zadruge. Sredstva se odobravaju za izgradnju dezobarijera, nabavu dezinfekcijskih sredstava za objekte u stočarstvu.

Sufinanciranje po jednom poljoprivrednom gospodarstvu iznosi 25% od troškova uspostave higijensko-zdravstvene zaštite. Najviši iznos po jednom poljoprivrednom gospodarstvu iznosi 10.000,00 kuna.

Tablica 20. Pregled zaprimljenih zahtjeva

Godina	Broj zahtjeva	Vrijednost ulaganja	Odobreni iznos
2005.	46	1.052.466,17	250.000,00
2006.	26	633.677,94	152.425,29
2007.	18	627.607,66	147.792,17
2008.	14	590.627,28	126.658,24
2009.	3	158.980,16	26.147,54
2010.	3	72.396,00	19.556,50
Ukupno	110	3.135.684,77	722.578,57

Izvor i obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

U proteklih šest godine Županija je kroz ovaj projekt sufinancirala 110 zahtjeva s ukupno 722.578,57 kuna.

U 2009. godini Povjerenstvo je temeljem objavljenog javnog poziva razmatralo ukupno 6 zahtjeva za sufinanciranje troškova uspostave higijensko-zdravstvene zaštite u stočarstvu. Uvidom u podnesenu dokumentaciju Povjerenstvo je na prvoj sjednici razmatralo i pozitivno ocijenilo 3 zahtjeva koji su ispunjavali uvjete iz objavljenog javnog poziva. Ukupan iznos odobrenih i isplaćenih sredstava za sufinanciranje troškova uspostave higijensko-zdravstvene zaštite u stočarstvu iznosio je 26.147,54 kuna.

Na drugoj sjednici Povjerenstvo je razmatralo 3 zahtjeva za sufinanciranje troškova uspostave higijensko-zdravstvene zaštite u stočarstvu, te je sva tri zahtjeva pozitivno ocijenilo u iznosu od 19.556,50 kuna, te su navedena sredstva isplaćena.

U 2011. i 2012. godini županijska sredstva zamijenjena su sredstvima fondova EU, naime u navedenom razdoblju provodio se Projekt "Zaštita od širenja Klasične svinjske kuge (KSK) u prekograničnom području kroz poboljšanje higijenskih standarda i edukaciju farmera" u sklopu programa IPA Prekogranični program Hrvatska-Srbije kroz koji su se financirala izgradnja dezinfekcijskih barijera. U sklopu Projekta na području Županije izgrađene su 22 dezinfekcijske barijere.

f.) Sufinanciranje troškova registracije i opremanje objekata za obradu, preradu i uskladištenje proizvoda životinjskog podrijetla na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima na području

Proizvodnja autohtonih proizvoda, Slavenskog kulena, sireva, meda i ostalih sličnih proizvoda, na seljačkim gospodarstvima u Hrvatskoj ima dugu tradiciju. Isto tako, postoji velika potražnja za ovim proizvodima na domaćem tržištu. Jedan od najboljih načina komercijalizacije ovih proizvoda je izravna prodaja. Izravna prodaja obuhvaća proizvodnju na gospodarstvu i prodaju bez posrednika krajnjem potrošaču.

U zemljama Europske unije izravna prodaja dobiva sve veću važnost. Vrijednost izravne prodaje na austrijskom tržištu u 2004. godini iznosila je 328,6 miliona EUR-a ili 7,1 udjela u ukupnoj prodaji poljoprivrednih proizvoda.

Problem izravne prodaje u Republici Hrvatskoj najviše je vezan uz zakonodavstvo, posebice proizvoda animalnog porijekla. Prijašnji "Pravilnik o uvjetima kojima moraju udovoljavati objekti za klanje životinja, obradu, preradu i uskladištenje proizvoda životinjskog podrijetla" i njegova dopuna ("Narodne novine" broj. 75/93.) nisu predviđali preradu i prodaju mesnih specijaliteta na seljačkom gospodarstvu. Stoga je na inicijativu struke osnovano Povjerenstvo radi izmjene Pravilnika. Nakon niza održanih Povjerenstava 15. listopada 2003. godine donesen je "Pravilnik o veterinarsko-zdravstvenim uvjetima kojima moraju udovoljavati objekti registrirani za obradu, preradu i uskladištenje proizvoda životinjskog podrijetla na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima", ("Narodne novine" broj 149/03.) kojim su znatno olakšani uvjeti za proizvodnju i prodaju seljačkih proizvoda na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu (OPG).

Pravilnikom se dozvoljava obrada, prerada i uskladištenje proizvoda životinjskog podrijetla u objektima na OPG-ima registriranim za:

1. obradu mlijeka i proizvodnju mliječnih proizvoda (sira);
2. punjenje i pakiranje meda;
3. sortiranje i pakiranje jaja;
4. proizvodnja tradicionalnih mesnih proizvoda:
  - trajnih suhomesnatih proizvoda i slanine;
  - trajnih i kuhanih kobasica;
  - čvaraka i domaće svinjske masti.

Odobrena djelatnost može se obavljati i u prostorijama za obradu, preradu i uskladištenje proizvoda životinjskog podrijetla, smještenim u sklopu stambenog objekta. Navedene prostorije, kao i oprema namijenjena za proizvodnju namirnica, dozvoljena je samo uz prethodnu registraciju objekta, u skladu sa Zakonom o veterinarstvu.

Razvitak izravne prodaje moguće je ubrzati tako da se pojedina seljačka gospodarstva na području Županije tehnički osposobe i registriraju za legalnu prodaju i komercijalizaciju svojih proizvoda na tržištu. Kod tehnološkog osposobljavanja radi se o specijaliziranim strojevima (miješalicama, punilicama, rashladnim uređajima, sortirnicama i sl.) koji su manjih kapaciteta i na tržištu su skupi, te stvaraju poljoprivrednim gospodarstvima prepreku kod opremanja objekata.

Legalizacija proizvodnje na većini naših gospodarstava pretpostavlja izgradnju odnosno rekonstrukciju postojećeg objekta za preradu sukladno uvjetima propisanim Pravilnikom, te ishodenje dokumentacije koja zahtjeva znatna financijska sredstva. Ukupni troškovi projekta po jednom gospodarstvu, uključivo PDV iznose 18.500,00 kuna, a sadrže sljedeće:

- izrada tehničko-tehnološke dokumentacije potrebne za registraciju objekta;
- izrada investicijskog programa s tehnološkim rješenjem (ako je potreban);
- stručna pomoć u nabavci opreme za objekt;
- stručna pomoć pri legalizaciji objekta u Ministarstvu poljoprivrede i
- stručna pomoć u organizaciji prodaje.

Tablica 21. Pregled zaprimljenih zahtjeva

Godina	Broj zahtjeva	Vrijednost ulaganja	Odobreni iznos
2004.	3	64.000,00	29.715,00
2005.	7	205.515,21	70.000,00
2006.	8	200.759,65	77.250,00
2007.	5	183.860,32	50.000,00
2008.	7	228.454,94	55.045,54
2009.	2	43.267,86	19.958,93
2010.	3	153.900,00	24.951,55
Ukupno	35	1.079.757,60	331.966,56

Izvor i obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

U proteklih sedam godina Županija je kroz ovaj Projekt subvencionirala 35 zahtjeva s ukupno 331.966,56 kuna. Ukupna ulaganja u proizvodnju i zaštitu autohtonih proizvoda su bila 1.079.757,60 kuna.

U 2009. godini Povjerenstvo je temeljem objavljenog javnog poziva razmatralo ukupno 6 zahtjeva za sufinanciranje troškova registracije i opremanja objekata za obradu, preradu i uskladištenje proizvoda životinjskog porijekla i zaštite autohtonih proizvoda na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Uvidom u podnesenu dokumentaciju Povjerenstvo je na prvoj sjednici razmatralo i pozitivno ocijenilo 2 zahtjeva koji su ispunjavali uvjete iz objavljenog javnog poziva. Ukupan iznos odobrenih i isplaćenih sredstava za sufinanciranje troškova registracije i opremanja objekata za obradu, preradu i uskladištenje proizvoda životinjskog porijekla i zaštite autohtonih proizvoda na

obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima iznosio je 19.958,93 kuna. Na drugoj sjednici Povjerenstvo je razmatralo 4 zahtjeva, te je 3 zahtjeva pozitivno ocijenilo u iznosu od 24.951,55 kuna, te su navedena sredstva isplaćena.

Daljnji korak u proizvodnji autohtonih proizvoda je zaštita posebnosti, izvornosti i označavanje zemljopisnog podrijetla hrane. U skladu sa potrebama Ministarstvo je donijelo Pravilnik o priznavanju posebnih svojstava hrane i dodjeli oznake "tradicionalni ugled" ("Narodne novine" broj 127/05.) kojim se propisuju uvjeti i postupak za priznavanje posebnih svojstava hrane radi označavanja oznakom "tradicionalni ugled", i Pravilnik o oznakama izvornosti i oznakama zemljopisnog podrijetla hrane ("Narodne novine" broj 80/05. i 11/07.), kojim se propisuje postupak za registraciju oznaka izvornosti i oznaka zemljopisnog podrijetla hrane.

Postupak za priznavanje posebnih svojstava hrane i dodjela oznake "tradicionalni ugled", te registracija oznake izvornosti i oznake zemljopisnog podrijetla prehrambenog proizvoda pokreće se zahtjevom koji se podnosi Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva. U sklopu zahtjeva proizvođači podnose dokumentaciju u smislu elaborata koje izrađuju certifikacijska tijela.

Kako bi omogućili poljoprivrednim proizvođačima da brže legaliziraju i uspješnije komercijaliziraju svoju proizvodnju, predlaže se sufinanciranje registracije i opremanje novih objekta i zaštita autohtonih proizvoda sa 50% troškova registracije i 50% troškova opremanje objekta odnosno maksimalno 10.000,00 kuna po obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu. Na taj način bi također omogućili zapošljavanje članova gospodarstva i povećanje dohotka, te kvalitetu i raznovrsnost ponude ovih proizvoda na tržištu.

g) *Sufinanciranje istraživački projekt u poljoprivredi pod nazivom "Utvrđivanje čiste crne slavonske svinje molekularno-genetskom metodom"*

Osječko-baranjska županija je u 2012. godini sufinancirala s 15.000,00 kuna istraživački projekt u poljoprivredi Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku pod nazivom " Utvrđivanje čiste crne slavonske svinje molekularno-genetskom metodom voditelj projekta mr.sc. Vladimir Margeta.

Projektom "Utvrđivanje čiste crne slavonske svinje molekularno-genetskom metodom" provest će se uzgojno-seleksijski zahvati u svrhu oplemenjivanja i unaprjeđivanja proizvodnih i reproduktivnih svojstava crne slavonske svinje u cilju očuvanja i oplemenjivanja crne slavonske svinje. Pri tome treba voditi računa da se ne naruše njena morfološka i fiziološka svojstva (izgled, boja, kvaliteta mišićnog i masnog tkiva). Da bi se počeo provoditi bilo kakav program očuvanja i oplemenjivanja crne slavonske svinje, neophodno je utvrditi genetski status iste i temeljem dobivenih rezultata započeti program unaprjeđenja pasmine samo na svinjama crnog genotipa.

U sklopu provedbe Projekta Poljoprivredni fakultet u utvrdit će genetski status crne slavonske svinje, zatim temeljem dobivenih rezultata započeti program unaprjeđenja pasmine crne slavonske svinje samo na svinjama crnog genotipa, te predstaviti rezultate Projekta na javnim znanstvenim i stručnim skupovima.

OSTALE GRANE PROIZVODNJE U STOČARSTVU

Na području Osječko-baranjske županije, kako smo naglasili trend je povećanja sve vrste stoke, što se odražava i na broj povećane stoke pod selekcijskim obuhvatom. Tome pridonosi i kvalitetnija suradnja proizvođača - stočara sa nadležnim područnim stručnim službama Osječko-baranjske županije, odnosno županijskom selekcijskom i županijskom poljoprivrednom savjetodavnom službom. Spoznaja da se u proizvodnji trebaju koristiti životinje visokog genetskog potencijala, primjenjivati tehnologije sukladno pravilima struke, te se ponašati pažnjom dobrog gospodara dala je očito vidne rezultate.

2. SVINJOGOJSKA PROIZVODNJA

Sadašnja svinjogojska proizvodnja ne zadovoljava kako po razini proizvodnje tako još više po kakvoći proizvedenog mesa. Organizacijski se ova proizvodnja odvija u većini na malim proizvodnim jedinicama obiteljske poljoprivrede, na kojima nije moguće provesti učinkoviti sustav uzgoja i proizvodnje. Svinjogojstvo u vrijednosti stočarske proizvodnje sudjeluje s 35,9%, dok se u sveukupnoj vrijednosti poljoprivredne proizvodnje s 14,2% nalazi na prvom mjestu. U dužem, desetogodišnjem razdoblju broj svinja kao i prirast se smanjuju. U novijem razdoblju (iza 1998.) je nazočan blagi porast ukupnog broja kao i prirasta. Ukupna se vrijednost svinjogojstva, međutim, u 1999. godini smanjuje zbog smanjenja realne cijene svinja, koja inače pokazuju ciklička (četverogodišnja) kretanja. Proizvodnja svinjskog mesa čini najvažniju proizvodnju mesa u Hrvatskoj (udio je 49,6% u ukupnoj proizvodnji mesa).

Tablica 22. Broj krmača u Republici Hrvatskoj

	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Krmače	197.000	175.000	138.000	135.000	136.000	109.000	98.000

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Godišnje izvješće, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Hrvatska, iako ima prirodne, agroekološke prednosti za razvitak stočarstva, a u tome i svinjogojstva, ne pokriva potrebe prehrane pučanstva (kao i turističke potrošnje) pa razliku podmiruje uvozom. Hrvatska, naime, uz potrošnju *per capita* od oko 24 kg svinjskog mesa u čemu 15 kg svježeg mesa, i unatoč blagom porastu proizvodnje zadnjih godina, nije samodostatna za svinjsko meso (85%). Svinjogojska proizvodnja je u prošlom razdoblju (prije pristupa WTO) bila jako zaštićena uvoznim carinama, kako za žive svinje (28,8%) tako i za svinjske polovice (63,8%) i prerađevine (70%).

Brojno stanje svinja u Republici Hrvatskoj nije zadovoljavajuće, odraz je nestabilnosti tržišne situacije, odnosno promjenjivosti ponude i potražnje bez ugovaranja proizvodnje. Veliku nestabilnost svinjskog tržišta u Republici Hrvatskoj izaziva i nekontroliran uvoz svinjskog mesa koji za posljedicu ima stagnaciju ili potpuni prestanak proizvodnje u manjim proizvodnim jedinicama.

Tablica 23. Ukupan broj klasiranih svinjskih trupova RH – Uvoz za period od 2008. godine do 2012. godine

Godina	Republika Hrvatska	Prosječni % mesa (Republika Hrvatska)	Uvoz	Ukupno
2008.	940.104	57,67	30.605	970.709
2009.	958.574	58,06	101.594	1.060.168
2010.	1.075.425	58,22	167.425	1.242.850
2011.	1.050.676	58,39	202.984	1.253.660
2012.	1.024.602	58,72	183.612	1.208.214

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Godišnje izvješće
Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i gospodarstvo Osječko-baranjske županije

S obzirom da uzgoj i proizvodnja svinja u Osječko-baranjskoj županiji ima dugu tradiciju, ista podmiruje znatan dio tržišta Republike Hrvatske. Za uspješno funkcioniranje velikih svinjogojskih farmi u poljoprivrednim tvrtkama treba osigurati znatan dio kapitala kako bi se proizvele dovoljne količine rasplodnog i tovnog materijala. Te bi farme morale biti nukleus proizvodnje kvalitetnog rasplodnog materijala za obnovu stada poljoprivrednih obiteljskih gospodarstava.

Kontrola proizvodnosti kvalitetnog rasplodnog materijala posebice u obiteljskim gospodarstvima jedan je od preduvjeta stvaranja i uzgoja selekcioniranih svinja, koje će biti visoko vrijedna genetska osnova za kvalitetne tovljenike s visokim postotkom mesne jedinice. Samo s takovim proizvodnim potencijalom uzgajivači naše Županije mogu konkurirati na visokom zahtjevnom tržištu svinjskog mesa u Republici Hrvatskoj, a i u Europi.

2.1. Operativni program razvitka svinjogojske proizvodnje u Republici Hrvatskoj

Imajući u vidu činjenicu da svinjogojska proizvodnja koristi velike količine koncentriranih krmiva, te da je Republika Hrvatska veliki proizvođač žitarica, pri čemu je svinjogojstvo jedna od najznačajnija grana poljoprivredne proizvodnje, nameće se zaključak da u ovom području Republika Hrvatska i Osječko-baranjska županija imaju značajne komparativne prednosti.

Promjene u svinjogojskoj proizvodnji uspostavljanjem novih proizvodnih sustava te uvođenjem mjera poticanja specijalizacije u svinjogojstvu nameće se ne samo zbog povoljnijeg položaja ove značajne grane već i zbog zadovoljavanja uvjeta koji vrijede u zemljama razvijenog stočarstva posebice onih u Europskoj uniji. Uspostavljanjem novih proizvodnih sustava svinjogojstvo Republike Hrvatske dostići će višu razinu konkurentnosti, ali će isto tako moći udovoljavati ekološkim i etološkim zahtjevima koji se postavljaju kao preduvjet bavljenja svinjogojskom proizvodnjom u zemljama Europske unije.

Uzimajući u obzir sadašnju potrošnju svinjskoga mesa te stanje potrošnje u zemljama Europske unije procjenjuje se da će i potrošnja svinjskog mesa u idućem razdoblju porasti te bi mogla dostići razinu od oko 35 kg po stanovniku.

Kao sintezu navedenoga Vlada Republike Hrvatske je na 130. sjednici 14. prosinca 2005. godine donijela Operativni program razvitka svinjogojske proizvodnje u Republici Hrvatskoj. Provedba Programa temelji se na osiguranim financijskim sredstvima koja će se koristiti za kreditiranje izgradnje novih proizvodnih jedinica te za nabavu opreme i potrebnog broja rasplodnih grla.

Programom je predviđeno da se do 2010. godine izgradi:

- 175 farmi za proizvodnju prasadi sa tovom prosječnog kapaciteta od 150 krmača
- 75 farmi za proizvodnju prasadi prosječnog kapaciteta od 150 krmača
- 73 farme za tov svinja sa godišnjim ukupnim tovom od 3.250 komada tovljenika
- 19 farmi za proizvodnju nazimica (nukleusa) prosječnog kapaciteta od 150 krmača.

Za provedbu Programa HBOR je osigurao kreditna sredstva u iznosu od 2.467.594.060,00 kuna. Kreditna sredstva odobravaju se korisniku na razdoblje do 10 godina uz 2 godine počeka i kamatnu stopu od 4%.

Jamstvo za povrat kredita HBOR-u osigurava Hrvatska agencija za malo gospodarstvo (HAMAG) u vrijednosti od 50% kreditnog zaduženja, dok drugih 50% jamstava preuzima investitor (poljoprivredno gospodarstvo) pri čemu kao zalog daje izgrađeni ili adaptirani objekt te druge svoje nekretnine po potrebi. Na temelju odredbi Zakona o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu investitor ima pravo koristiti mogućnost povrata kapitalnih ulaganja do 25% investicije, ali ne više od 1.000.000,00 kn. Ova sredstva uplaćuju se u HBOR te se za taj iznos umanjuje glavnica kredita i tako dovodi investitora u povoljniji materijalni položaj glede troškova izgradnje farme.

Dosadašnja provedba ovoga Programa nije dala očekivane rezultate te su se zbog toga u samom Programu napravile određene izmjene i dopune, kako bi se na taj način potaknula veća zainteresiranost proizvođača za sudjelovanjem u njegovoj provedbi koji su spremni na restrukturiranje svinjogojske proizvodnje. Razloge slabijih rezultata provedbe Programa treba uz ranije navedeno tražiti i u neskladu planiranih sredstava i naknadno povećanih troškova izgradnje.

Zbog nepovoljnog stanja na tržištu svinja s jedne strane, povećanih troškova izgradnje te visokog ulaganja u investiciju uz relativno kratki rok povrata kredita, odaziv za sudjelovanje u ovom Programu nije bio očekivan. Uz sve ovo kao nepovoljna okolnost javio se je i problem raspolaganja dostatnim količinama poljoprivrednog zemljišta.

Posebno je bio naglašen problem s dokumentacijom za dozvolu gradnje budući se ovdje radi o relativno velikim objektima. Ovi se problemi ogledaju u posebno strogim prostornim planovima gdje se u nekim slučajevima gotovo ne može ostvariti pravo na izgradnju ili se farma mora locirati izvan naseljenog mjesta - sela, što značajno poskupljuje izgradnju.

Uz dosadašnje proizvodne sustave koji su bili podržavani ovim Programom daje se mogućnost korištenja kreditnih sredstava za adaptaciju i rekonstrukciju postojećih proizvodnih kapaciteta ako se utvrdi da se na taj način može učinkovito uspostaviti neki od proizvodnih sustava iz ovoga Programa. Kako bi se osigurali uvjeti za izgradnju ili adaptaciju objekata namijenjenih provedbi genetske izgradnje planira se mogućnost korištenja kreditnih sredstava za objekte kao što su centri za umjetno osjemenjivanje i testne stanice.

Uz sredstva za izgradnju same farme osiguravaju se i sredstva za ostalu infrastrukturu na farmi te mehanizaciju potrebnu za provedbu tehnološkog procesa proizvodnje na farmi. Isto tako sredstva su se osiguravala za uspostavu temeljne infrastrukture (put, struja, voda i sl.).

U cilju osiguravanja proizvodnje na farmi osiguravala su se i obrtna sredstva na rok od tri godine. Za ova sredstva ne može se tražiti naknada za kapitalno ulaganje.

Kreditna sredstva odobravala su se prema sljedećim uvjetima:

- maksimalni iznos kredita do 11.000.000,00 kuna,
- kamatna stopa 4% godišnje,
- vrijeme otplate kredita 15 godina,
- početak otplate kredita do 2 godine,
- uvjeti osiguranja kredita: 50% garancije preuzima HAMAG a za preostalih 50% HBOR se upisuje na izgrađenu nekretninu. Osnovica za izračun garancije određivala se nakon uplate kapitalnog ulaganja na račun banke. Kako se nakon donošenja odluke o odobrenju kredita donijela odluka o odobrenju prava na korištenje kapitalnog ulaganja do stvarnog iznosa utrošenih kreditnih sredstava, uz uvjet da je garanciju prihvati HAMAG, pri konačnom obračunu kreditnih zaduženja uzelo se u obzir ovo umanjeње, te je nova manja vrijednost kredita bila osnovica za izračun vrijednosti garancije.
- vrijednost povrata kapitalnog ulaganja ostvarivala se do 50% vrijednosti kredita ali ne više od 3.500.000 kn. U osnovicu za izračun vrijednosti kapitalnog ulaganja nije se uzimalo iznos koji se odnosi na porez za dodanu vrijednost (PDV). Sredstvasu se uplaćivala na račun banke u svrhu umanjeња glavnice kredita,
- obrtna sredstvado 30 % vrijednosti kredita.

Ako je vrijednost investicije veća od ovdje planirane a novčana sredstva se osiguraju iz drugih izvora investitor je mogao ako ispuni uvjete koji uređuju pravo na korištenje kapitalnog ulaganja nakon njezina završetka podnijeti zahtjev za povrat kapitalnog ulaganja koji je mogao biti do 50 % vrijednosti investicije ali ne više od 3.500.000 kn.

Korisnik kredita mogao je pri ostvarivanju ovoga Programa umjesto sredstava kapitalnih ulaganja koristiti sredstva predpristupnih fondova, također korisnik kredita imo je pravo na sufinanciranje troškove izrade projektne dokumentacije i infrastrukture (put, struja, voda i sl.) iz sredstava ruralnog razvitka Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja.

Radi što učinkovitijeg iskorištavanja novčanih sredstava za provedbu Programa ista se neće davati neposredno na raspolaganje korisnicima, već će biti položena u banci i koristiti na temelju odobrene kupovine ovjerene od strane ovlaštene stručne službe i priloženih računa.

Tablica 24. Pregled zaprimljenih kreditnih zahtjeva za Operativni program razvitka svinjogojske proizvodnje

Ukupno zaprimljeni zahtjevi (kom)	41
Ukupan iznos zaprimljenih zahtjeva (u HRK)	187.165.362,58
Zaprimljeni zahtjevi OBŽ (kom)	15
Ukupan iznos zaprimljenih zahtjeva (u HRK) OBŽ	64.788.763,00
Ukupan broj odobrenih zahtjeva (kom)	22
Ukupan iznos odobrenih zahtjeva (u HRK)	100.806.705,29
Ukupan broj odobrenih zahtjeva (kom) OBŽ	8
Ukupan iznos odobrenih zahtjeva (u HRK) OBŽ	35.742.806,00
Potpisani ugovori ukupno (kom)	31
Iznos potpisanih ugovora	85.527.400,00
Potpisani ugovori OBŽ (kom)	7
Iznos potpisanih ugovora OBŽ	29.158.400,00

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

2.2. Problematika u svinjogojstvu

Osnovna karakteristika u svinjogojskoj proizvodnji na području Osječko-baranjske županija kao i na cijelom području Hrvatske je permanentno variranje i uglavnom opadanje opsega proizvodnje uz istovremeno ozbiljno pogoršanje naturalnih pokazatelja. Na većini velikih svinjogojilišta proizvodnja je zadržana uz manje ili veće smanjenje opsega, dok je veliki broj malih proizvođača na privatnom sektoru prestao sa proizvodnjom bez realne šanse da je ponovo zasnuje.

Poseban problem predstavlja smanjenje broja krmača i suprasnih nazimica, a pri tome treba napomenuti da je riječ i o jedinkama visoke plodnosti, brzog porasta, jednostrano selekcioniranih na visok prinos mesa sa malim utroškom hrane i istovremeno jedinkama slabih adaptivnih vrijednosti, to jest nesposobnih da opstanu u lošim uvjetima držanja, neodgovarajućeg mikroklimata i neadekvatne ishrane.

Uzroke nepovoljnog stanja svinjogojstva, unatoč mjerama državne novčane potpore, treba tražiti u zaostaloj tehnologiji proizvodnje (niska plodnost krmača i visoki postotak uginuća uzrokovano lošim proizvodnim uvjetima te klanjem velikog broja odojaka), uz posljedicu nedovoljne i nekvalitetne proizvodnje tovljenika. Od ekonomskih razloga, jedan od značajnih je niska koncentracija proizvodnih jedinica. Nedovoljan je (i dio je nezadovoljavajuće kakvoće) broj krmača čistih pasmina, na kojima bi se trebao temeljiti genetski napredak u svinjogojstvu i brzo ostvarenje visoke i ekonomične proizvodnje za podmirenje domaćih potreba.

Unatoč mogućnostima u proizvodnji svinja koje ima Hrvatska, ona je jedan od najvećih uvoznika svinjetine u Europi. Jedan od razloga ovakvog stanja u svinjogojstvu je i svakako prezaduženost poljoprivrednih proizvođača, neriješeno pitanje poljoprivrednog zemljišta, visoka cijena kapitala i imputa (osobito stočna hrana), kao i struktura vlasništva prerađivačke industrije. Naime u zemljama Članicama EU veliki broj klaonica u suvalsništvu je i proizvođača svinja, a što je vrlo bitno pri formiranju otkupne cijene. Osim toga proizvođači svinja u EU povlače značajna sredstva kroz programe ruralnog razvoja, te na taj način oni mogu po niskim cijenama plasirati svoju proizvodnju.

Radi nepovoljnog stanja u svinjogojstvu, neophodno je donošenje niz mjera kojima će se svinjogojstvo kvantitativno i kvalitativno unaprijediti, a one trebaju sadržavati:

1. Proizvodno potrošna bilanca u svinjogojstvu Hrvatske
2. Mjere za povećanje tržišne konkurentnosti
3. Mjere za suzbijanje sivog tržišta
4. Tržni red u svinjogojstvu
5. Mjere za stabiliziranje tržišta u svinjogojstvu

6. Donošenje novog Operativnog programa u svinjogojstvu
7. Mjere za eradikaciju svinjske kuge kao preduvjet stvaranja uvjeta za izvoz mesnih proizvoda na bazi svinjskog mesa.

3. OVČARSKA PROIZVODNJA

Brojno stanje ovaca u Republici Hrvatskoj je u stalnom porastu. Ovčarska se proizvodnja većinom odvija na ekstenzivnom poljoprivrednom području uz uspostavu intenzivnih proizvodnih jedinica.

Prema ocjeni stručnjaka, naša Županija kao i cijela Republika Hrvatska, ima gotovo neograničene mogućnosti za držanje, ishranu i uzgoj ovaca, koje nisu dovoljno iskorištene. Stupanj samodostatnosti je za ovčje meso vrlo nizak (61%), razliku do potreba za zadovoljenje potrošnje Hrvatska uvozi, i to oko 1,3 tisuće tona (uključivši i janjeće meso). Potrošnja ovčjeg mesa pokazuje blagi porast, no s 1,34 kg *per capita* (1999.g.) je još uvijek vrlo niska u usporedbi s drugim (mediteranskim) zemljama, najviše zbog niske kupovne moći. Usporedo s opadanjem stočnog fonda, smanjuje se proizvodnja vune i količina podojenog mlijeka.

Ovčje (janjeće) meso ima svoje mjesto, kako na domaćem tako i na zahtjevnom europskom tržištu. Uz transparentnije provođenje Programa oplemenjivanja ovaca, odnosno stvaranje mesno-mliječnih pasmina, te organiziranim otkupom vune, moguće je još brže unaprijediti ukupnu ovčarsku proizvodnju u našoj Županiji. Mlijeko se na tržište plasira u obliku različitih tvrdih punomasnih sireva, i manje u obliku punomasnog sira u salamuri. Vuna danas gotovo da nema nikakvu tržišnu vrijednost i čak postaje ekološki problem jer se teško uništava.

U ovčarstvu, zasada, ne postoji rajonizacija uzgojnih područja, što bi omogućilo da se ukaže na područja u kojima je ova proizvodnja jedino i moguća, kao grana kojoj treba pridati prvenstvo. Od postojećih ograničenja mogu se još navesti: nedovoljna educiranost uzgajivača, premda se u novije doba javlja sve veći broj mladih ovčara, koji prihvaćaju suvremena dostignuća u stočarstvu, zatim je tu nerazvijeno tržište proizvoda, izostanak nadzora u proizvodnji, ali i prodaji, ne postojanje standarda, problem s otkupom (vune, zatim manjih količina mlijeka, ali i uzgojno-valjanog podmlatka) i slično. Proizvodnja u ovčarstvu je u sustavu novčane potpore i to za proizvodnju mlijeka, uzgojno-valjanog podmlatka, za testiranje uzgojno-valjanih grla, za držanje uzgojno-valjanih rasplodnih grla izvornih i zaštićenih pasmina i za osnovno stado na strateškim područjima. U novije doba se javlja sve veći broj udruga uzgajivača ovaca i koza.

Glede usmjeravanja ovčarske proizvodnje nužno je uspostaviti ekonomsko isplative veličine stada, na kojima će obiteljska poljoprivredna gospodarstva ostvarivati svoje prihode, te genetski unaprijediti postojeću genetiku s plemenitim pasminama.

4. KOZARSKA PROIZVODNJA

Do nedavno ekstenzivan sustav proizvodnje se mijenja u novije doba uvođenjem intenzivne proizvodnje mesa i mlijeka. Ova proizvodnja (zajedno s ovčarstvom) predstavlja alternativne sustave, koji će biti važni u prilagodbi proizvodnje uvjetima EU, zbog njegove manje konkurencije. Za kozarsku proizvodnju u Republici Hrvatskoj može se reći da ima iste osobine kao i ovčarska proizvodnja. Zadnjih nekoliko godina ova se proizvodnja intenzivira jer su obiteljska gospodarstva prepoznala ekonomsku isplativost ove proizvodnje.

U pogledu postojećih ograničenja u kozarstvu, ona su slična stanju ovčarstva, kao što je ne postojanje rajonizacije uzgojnih područja, u prosjeku nedovoljna educiranost uzgajivača-kozara, nerazvijeno tržište proizvoda i nepostojanje standarda. U novije doba javlja se sve veći broj udruga uzgajivača sa ciljem unaprjeđenja uzgoja.

Na području Osječko-baranjske županije u posljednje vrijeme znakovito raste pokret proizvodnje biološke zdrave hrane. Uzgajivači hrane kože krmivima koja su proizvedena na ekološki način, odnosno bez kemijskih sredstava. Smještajni kapaciteti su veći nego što su na konvencionalnim farmama koza, jer je interes uzgajivača da koze žive na način kako žive u prirodi. Proizvođači kozjeg mlijeka s preradom u sir, uključeni su u udrugu proizvođača eko-sira, te istog proizvode sukladno postavljenim ekološko-tehnološkim normativima. Takav sir proizveden na ekološki način našao je svoje mjesto na tržištu europskih zemalja.

Poljoprivredna zadruga "Eko - kozara Slavonije i Baranje" okuplja napredne kozare i krenula u realizaciju projekta registriranja 5 mini sirana za proizvodnju kozjeg sira na području Županije. Proizvođači okupljeni u Zadruzi imaju oko 450 koza. Nalaze se u završnoj fazi opremanja prostora, prema uvjetima "Pravilnika o veterinarsko-zdravstvenim uvjetima kojima moraju udovoljavati objekti registrirani za obradu, preradu i uskladištenje proizvoda životinjskog podrijetla na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima".

5. KONJOGOJSKA PROIZVODNJA

Konjogojska proizvodnja u Republici Hrvatskoj nema veliki proizvodni značaj, dok konjogojstvo kao dio stočarske proizvodnje za područje Osječko-baranjske županije ima gospodarsku, a nadasve kulturnu vrijednost. Ova proizvodnja ima statusno mjesto u Županiji, a najznačajniji subjekt je Državna ergela lipicanaca u Đakovu. Ova ergela osim provedbe uzgojno-seleksijskog rada na lipiancu u konjogojskim udrugama osigurava i potrebit muški rasplodni materijal i na taj način direktno unaprjeđuje razvoj konjogojstva.

Na području Osječko-baranjske županije početkom 2004. godine bilo je ukupno 772 konja, od čega u obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima 484 konja. Pod seleksijskim obuhvatom je 295 konja sa 35 uzgajivača.

Trenutačno stanje konjogojstva u Osječko-baranjskoj županiji je usko vezano s problematikom sela: starosna struktura stanovništva i nagomilani problemi u agraru. Sadašnji rasplodni materijal osigurava kvalitetan napredak i značajan pomak ka boljem, no nedovoljan je broj mladih ljudi na selu zainteresiran za uzgoj, a posebice razvoj konjičkog sporta. Naime, plasman uzgojenih i obučenih konja je dobar izvozni proizvod za tržište, kako naše, tako i europsko.

Jedan od najznačajnijih uzgajivača konja na području Osječko-baranjske županije je Državna ergela lipicanaca u Đakovu, koja ima oko 160 konja . U 2006. godini pokrenut je postupak izgradnje jednog od najvećih projekata u povijesti Ergele izgradnja jahaone vrijednosti oko 20.000.000,00 kuna.

Projekt ima veliko značenje ne samo za Grad Đakovo nego i za cijelo slavonsko-baranjsku regiju. Prostor i sastavni objekti Jahaonice namijenjeni su organiziranju i održavanju škole jahanja, dresure konja, terapijskog jahanja, te sportskih natjecanja – preskakanja prepona, zaprežnog sporta – tijekom cijele godine. Prostor uz Jahaonicu osmišljen je kao multisadržajni kompleks površine oko 4200 četvornih metara s nizom sadržaja turističkog karaktera – suvenirnice, restorana te prodavaonice s konjičkom opremom. U okviru Jahaonice izgrađena je tribina s 1000 mjesta s popratnim sadržajem. Zatvoreni prostor Jahaonice nudi mogućnost održavanja aukcijskih prodaja konja, izložba i sajmovi konja tijekom cijele godine. Osim uzgoja lipicanaca, značajan je i uzgoj hrvatskog toplokrvnjaka, te u sklopu osječkog konjičkog kluba i uzgoj hrvatskog kasača. Treba uzeti u obzir činjenicu da Hrvatska ima 13% svjetske populacije lipicanaca, dakle ima veliki genetski potencijal, kojeg bi trebala znati iskoristiti.

6. PERADARSKA PROIZVODNJA

Peradarska proizvodnja je u Republici Hrvatskoj industrijski organizirana i ona je jedna od proizvodnji koja je u strukturi agrara samodostatna. Peradarsku proizvodnju čini posebnom mogućnost brzog obrta u poslovanju, koja u konačnici daje najjeftiniju vrstu mesa. Potrošnja peradarskih proizvoda (mesa i jaja) *per capita* u Hrvatskoj u 2000., s oko 15 do 17 kg mesa peradi i 170-180 jaja, negdje je između svjetskog prosjeka i prosjeka visoko razvijenih zemalja.

Perad za proizvodnju mesa čini oko 7% ukupne vrijednosti poljoprivredne proizvodnje i oko 18% vrijednosti stočarstva. Pilići su daleko najznačajnija vrsta peradi (u tovu), no postoji još i komercijalna proizvodnja purana (3,7% od ukupne proizvodnje mesa peradi), dok je uzgoj gusaka i pataka znatno manje zastupljen, ekstenzivan i namijenjen lokalnoj potrošnji i prodaji.

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva drže veći dio peradi (61%), no njihov je udio niži od većine drugih stočarskih resursa, kao i udio u proizvodnji zbog znatno niže intenzivnosti. Intenzivna proizvodnja (tov) je u integriranom sustavu poljoprivredno-prehrambenih poduzeća i ugovorne proizvodnje pojedinačnih proizvođača (kooperacija) -što je najčešći slučaj; samo u poljoprivrednim poduzećima ili samo kod specijaliziranih proizvođača obiteljske poljoprivrede (bez ugovora). Tehnološka učinkovitost te proizvodnje, mjerena efikasnošću konverzije hrane i stopom smrtnosti, povećana kakvoća, asortiment i naglasak na promidžbu, ne odstupa znatnije od one u drugim zemljama. Oko 70% ukupne tovljene peradi dolazi od intenzivnih proizvođača. Ostala proizvodnja (30%) se odnosi na tradicijski, ekstenzivni način držanja peradi, većinom za vlastitu potrošnju ili manje za lokalno tržište.

U posljednje vrijeme u Osječko-baranjskoj županiji iskazan je interes za intenzivnu proizvodnju tovnih pilića i nesilica, odnosno jaja. Na području Đakovštine i Valpovštine imamo pozitivne primjere obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koji imaju ugovorenu proizvodnju tovnih pilića s "Kokom"d.d., Varaždin, s kapacitetima od 2.500 do 12.000 komada u jednom proizvodnom ciklusu u industrijskim sustavima proizvodnje koja uz veća ulaganja donosi odgovarajući dohodak. U ovakvom tipu proizvodnje uspješno je angažirana cijela obitelj, koja uz korištenje suvremene tehnologije polaže pažnju na stručnu edukaciju. Značajne investicije u proizvodnju jaja i tovnih pilića u protekle tri godine bile su na području Općine Vuka, gdje su izgrađeni kapaciteti za 139.000 nesilica i 67.000 tovnih pilića zajedno s pakirnicom.

6.1. Problematika peradarstva

Osnovne poteškoće sadašnje proizvodnje brojlera je povećana uvozna konkurencija zbog obveza od pristupa WTO, posebice što nije za očekivati jače smanjenje cijena hrane za perad tj. Troškova proizvodnje. Smanjenje carina će povećati konkurentni pritisak na peradarsku industriju u Hrvatskoj, a s konkurencijom iz inozemstva će se moći nositi oni koji će biti u mogućnosti da ekonomično proizvode, s nižim cijenama svojih proizvoda.

Pojava velikog broja neregistriranih peradara, koji uzgajaju kokoši nesilice u neregistriranim objektima, te prodaja svježih jaja na domaćem tržištu (gdje nastoje izbjeći veterinarsku inspekciju) uzurpirala je tržište neloyalnom konkurencijom registriranim proizvođačima peradi. To je danas posebice izraženo zbog masovne pojave bolesti "kravljeg ludila" trihineloze i bruceloze kod svinja, a što je potaknulo aktiviranje postojećih kapaciteta i brzog povećanja peradarske proizvodnje. Razvidno je da problem treba staviti u zakonske okvire i sukladno tome djelovati.

7. PROIZVODNJA RIBE

Slatkovodno ribarstvo već duži niz godina se nalazi u teškoj ekonomskoj situaciji prolazeći kroz duboke i sveobuhvatne promjene. Glavni problemi u uzgoju ribe su visoka novčana izdvajanja za razne vrste koncesija i naknada, te dugogodišnji ciklus proizvodnje. Također velike štete nastaju od ribojednih ptica. Visoki troškovi poslovanja dovode do previsoke cijene u konačnici što otežava konkurentnost i plasman ribe kako na domaćem tako i na inozemnom tržištu. Razvoj ribarstva je značajan i zbog očuvanja i zaštite okoliša jer su ribnjaci posljednje oaze raznih vrsta ptica.

Tablica 25. Površine ribnjaka istočne Hrvatske:

Tvrtka	Uk. Površine (ha)	Proizvodnja t/ha
Belje d.d.	625	-
Ribnjak Našice Miagro d.o.o.	1251	250
Ribnjak d.o.o. Donji Miholjac	975	650
Popovac Makler	20	10
Osilovac d.o.o. Feričanci	20	10
Ukupno:	2.891	920

Izvor podataka: Informacija o organiziranosti i stanju lovstva i ribolova na području Osječko-baranjske županije

Ribnjak d.o.o. Donji Miholjac gospodari s ukupnim površinama 975 ha ribnjaka s ukupnom godišnjom proizvodnjom ribe cca 650 tona, od čega je korisnih površina za proizvodnju 750 ha. Miagro d.o.o. iz Našica trenutno uspostavlja proizvodnju, s tim da je ipak održana neka minimalna proizvodnja ribe. Od ukupno 1251 ha u eksploataciji je oko 300 ha. Osilovac d.o.o. Feričanci zaposlena su dva djelatnika u proizvodnji šaranske mlađi od 10 tona godišnje, koju proizvodnju ostvaruje i Makler d.o.o. na ribnjaku u Popovcu. Detaljnija problematika ribarstva obrađena je u Informacija o organiziranosti i stanju lovstva i ribolova na području Osječko-baranjske županije.

8. PČELARSKA PROIZVODNJA

Pčelarstvo u Republici Hrvatskoj je tradicionalna poljoprivredna grana. Prvi zapisi na našim prostorima su iz doba Rimskog carstva u kojima se navode podaci o visokoj kvaliteti meda iz naših krajeva. Kasnije, od XII stoljeća pčele se često spominju u statutima gradova, ili u različitim sudskim zapisima. U vrijeme vladavine kraljice Marije Terezije (1775) godine objavljen je napatuk "Patent o pčelarstvu" u kojem su dane postavke za širenje i njegovanje pčelarstva. Organiziranost pčelara na ovim prostorima datira još od davne 1879. godine kada je u Osijeku osnovano prvo pčelarsko društvo. Od tada pa do danas pčelarstvo je prošlo niz faza organiziranosti. Ovo bogato iskustvo ishodište je za sadašnje, ali i za buduće pčelarenje u Republici Hrvatskoj. Interes za pčelarsku proizvodnju na području Osječko-baranjske županije ima tendenciju rasta.

Tablica 26. Proizvodnja meda i pregled broja pčelara i broja pčelinjih zajednica u Osječko-baranjskoj županiji i Republici Hrvatskoj 2006. - 2011. godina

Godina	Broj pčelara		Broj pčelinjih zajednica		Proizvodnja meda (tona)	
	OBŽ	RH	OBŽ	RH	OBŽ	RH
2006.	514	4.020	27.650	280.803	1.382	4.460
2007.	516	5.370	28.500	345.375	712	5.490
2008.	509	5.490	22.513	341.124	660	5.420
2009.	520	7.470	25.400	366.814	820	6.410
2010.	528		25.720		1.020	
2011.	550	7.500	28.000,	370.000	1.150	6.500
2012.	585		27.700		920	

Izvor: Županijski savez pčelara Osječko-baranjske županije, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

U sklopu pripreme pčelarstva Osječko-baranjske županije za ulazak u Europsku uniju Savez je u suradnji sa Poljoprivrednim fakultetom u Osijeku i Pučkim otvorenim učilištem u Osijeku organizirao školu pčelara koju je do kraja 2012. godine uspješno završilo oko 500 polaznika. Škola prema planu traje 160 sati, a sastoji se od 80 sati teoretskog i 80 sati praktičnog dijela.

U teoretskom dijelu obrađuju se sljedeće cjeline: Bolesti pčela, Tehnologija pčelarenja, Ekološko pčelarstvo, Anatomija, biologija i fiziologija pčele, Uzgoj matica, Osnove ekološke poljoprivredne proizvodnje, Medonosno i peludno bilje, Tehnologija obrade pčelinjih proizvoda,

Pobiranje pčelinjih proizvoda, Ekonomske osnove pčelarstva, Menadžerstvo u pčelarstvu i Pčelarsko poljoprivredno gospodarstvo. Predavanja će se održavati u prostorijama Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku. Praktični dio nastave odvija se na pčelinjacima istaknutih pčelara.

Po završetku pčelarske škole, polaznici koji su uspješno apsolvirali dobili su diplomu Pučkog otvorenog učilišta u Osijeku, te je zvanje "Pčelar" upisano u radnu knjižicu. Pčelarsku školu u 2012. godini pohađalo je oko 40 pčelara, koji su upisani u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, uključeni su u rad Udruga i riječ je o mlađim pčelarima.

Hrvatska gospodarska komora - Županijska komora Osijek je i ove godine uspješno organizirala XVI. ocjenjivanja meda u Hrvatskoj u sklopu Osječkog proljetnog sajma, i dala značajan doprinos na promidžbi ove gospodarske djelatnosti.

8.1. Cluster proizvođača meda u Osječko-baranjskoj županiji

U 2006. godini Osječko-baranjska županija financirala je osnivanje clustera proizvođača meda sa 50.000,00 kuna. Financijska potpora potrebna je za sljedeće poslove:

- edukacija potencijalnih članova clustera,
- izrada Studije po gospodarskim cjelinama,
- organiziranje i komunikacije,
- reguliranje ugovornih odnosa,
- stvaranje baze podataka,
- ishođenje podatak i dokumentacije.

U cluster proizvođača meda Osječko-baranjske županije uključeno svih 6 udruga koje pokrivaju proizvođače matica, proizvođače meda i proizvoda od meda, proizvođače opreme za pčelarstvo i proizvođače pčelinjih proizvoda.

Funkcioniranje clustera prikazano je na sljedećoj shemi:

Cluster kao proizvodni aranžman karakterizira:

- jaka kooperacija između svih subjekata unutar mreže;
- socijalno-kulturološki identitet;
- institucionalno okruženje;
- industrijska atmosfera;
- podrška lokalnih institucija;
- postojanje koordinacijskih institucija;

- visok indeks opstanka;
- dinamično okružje i industrijska konkurentnost;
- pogodni lokalni faktori (prirodni resursi, ljudski resursi, logistika, infrastruktura);
- jaka ekonomska povezanost između svih subjekata koji pripadaju clusteru.

Osnovni preduvjeti za postavljanje clustera pčelarstva su:

- zahtjevno tržište Europske Unije;
- nelojalna konkurencija;
- postojeći resursi relativno očuvanih pčelinjih paša;
- očuvanje tradicije pčelarstva u Regiji;
- organizirana obiteljska pčelarska gospodarstva;
- organizirani obrtnici pčelari;
- organizirane tvrtke za pčelarstvo.

Ciljevi clustera pčelarstva su:

- funkcionalno povezati pčelarsku proizvodnju u obiteljskim gospodarstvima s obrtnicima pčelarima i pčelarskim tvrtkama;
- biti organiziran i specijaliziran u svom usmjerenju;
- biti ugovorno vezan i razvojno usmjeren za sve članice clustera;
- usmjeriti razvoj prema programskom dinamičkom usmjerenju;
- onemogućiti negativne utjecaje i nelojalnu konkurenciju.

Zadaci clustera pčelarstva:

- objediniti nabavu repromaterijala, smanjiti cijenu nabave, smanjiti troškove repromaterijala;
- organizirati nastup u prodaji;
- zajednički nastup na sajmovima i izložbama;
- razvijati nove "brandove" i sačuvati autohtone proizvode;
- razvijati marketing i promidžbu proizvoda;
- postaviti specijalizaciju i standardizaciju proizvoda;
- stalno praćenje i kontrola proizvoda;
- razvijati primjenu komunikacijske infrastrukture;
- uvesti permanentno obrazovanje.

Posebni prioritetni cilj clustera je edukacija na svim razinama o:

- radu i funkcioniranju clustera;
- unaprjeđenju tehnoloških znanja;
- svrsishodnosti kontrole u svim fazama rada clustera;
- korištenju Interneta.

Kao izraz potrebe članica clustera (kijih je danas 57), osnovana je pčelarska zadruga "Pčelari Slavonije i Baranje", koja bi bila nositelj trgovačkih poslova clustera pčelarstva.

Pčelarska zadruga "Pčelari Slavonije i Baranje" ima 62 osnivača i članica je Unije pčelarskih zadruga Hrvatske koja je osnovana u Zagrebu u travnju ove 2007. godine. Ciljevi zadruge su osigurati zajednički nastup slavonskih pčelara na tržištu te postići bolju iskorištenost postojećih kapaciteta u proizvodnji meda. Jedan od ciljeva Zadruga je i ostvarivanje poslovnih kontakata i suradnje sa srodnim organizacijama kako u Hrvatskoj tako i u zemljama Europske unije, posebice u kontekstu skorog pristupa naše zemlje Europskoj uniji i potrebe da se domaći proizvođači što kvalitetnije pripreme za nove tržišne uvjete.

Pčelarska zadruga je 20. studenog 2009. godine u okviru manifestacije "Osijek je kolijevka hrvatskog pčelarstva" u pogon pustila punionicu meda koja se nalazi u Poduzetničkom inkubatoru BIOS. Punionica je opremljena opremom za dekrizalizaciju i homogenizaciju meda u vrijednosti od 300.000,00 kuna. Otvaranjem ove punionice stvoreni uvjeti za izlazak na tržište i ulazak u s medom i proizvodima od meda u prodavaonice i trgovačke lance.

Zadaci koji stoje pred Zadrugom u predstojećem razdoblju obuhvaćeni su Planom razvoja pčelarstva koje je donijela Zadruga, a sadržava sljedeće:

1. Ishođenje poslovnog prostora i sjedišta u Osijeku
2. Postavljanje trgovine opreme i repromaterijala za pčelarstvo, pčelarskih proizvoda i proizvoda poljoprivrede i turizma koji ne mogu ići preko trgovačkih lanaca.
3. Evidencija pčelara i pčelinjaka sukladno Pravilniku o držanju pčela i katastru pčelinje paše
4. Uspostavljanje pogona za izradu prehrambenih proizvoda kojima su baza pčelarski proizvodi.
5. Uspostavljanje proizvodnje apiterapijskih proizvoda i apikozmetike.
6. formiranje muzeja pčelarstva Hrvatske u Osijeku
7. Formiranje etno zbirke pčelarstva u Bilju u Dvorcu Eugena Savojskog sa promidžbom i prodajom pčelarskih proizvoda i usluga u turističkoj ponudi.
8. Pokretanje projekta iz pčelarstva uz partnerstvo pčelara ostalih županija Slavonije i Baranje i sa partnerima u prekograničnoj suradnji iz područja: zaštite pčela, zaštite i deklariranja proizvoda i zajedničkog nastupanja na tržištu.
9. Edukacija pčelara i održavanje pčelarskih radiomica na temu Priprema pčelarskih proizvoda za izvoz
10. Organizacija i razvoj pčelarske manifestacije: Dani meda u Hrvatskoj i Osijek je kolijevka Hrvatskog pčelarstva.
11. Organizacija 4 generacije pčelarske škole u suradnji s Poljoprivrednim fakultetom i Pučkim otvorenim učilištem, te edukacijaa najmlađih uzrasta u školama i dječjim vrtićima.
12. Uspostava profesionalnog rada u PZ "Pčelari Slavonije i Baranje" putem zapošljavanja stručnih osoba.
13. Nastaviti suradnju u izradi projekta i znanstvenih radova s:
  - Poljoprivrednim fakultetom
  - Ekonomskim fakultetom
  - Prehrambeno tehnološkim fakultetom
  - Pučkim otvorenim učilištem
  - Poljoprivredno savjetodavnom službom
  - Hrvatskim stočarskim centrom
  - Poljoprivrednim institutom
  - HGK Županijskom komorom Osijek.

U tablici prikazana su sredstva s kojim je Županija poticala pčelarsku proizvodnju putem Županijskog saveza pčelara Osječko-baranjske županije, Pčelarske zadruge "Pčelari Slavonije i Baranje" Clustera, a koja su imala za cilj razvoj pčelarstva, za provedbu programa stvaranja novih pčelarskih proizvoda u cilju stvaranja robne marke, te za provođenje edukacije pčelara i za provođenje boniteta pčelinjih paša.

Tablica 27. Prikaz županijskih poticaja usmjerenih razvoju pčelarstva

		2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009/11.	Ukupno
1.	Sufinanciranje rada (samo škola)		54.000,00 (20.000,00)	70.000,00 (20.000,00)	70.000,00 (20.000,00)	70.000,00 (20.000,00)	70.000,00 (60.000,00)	334.000,00 (140.000,00)
2.	Sufinanciranje proizvodnje meda	92.774,00	230.314,00	104.876,00	189.210,00	144.667,00		761.841,00
	Broj zahtjeva	10	16	12	22	13		73
Ukupno		92.774,00	284.314,00	174.876,00	259.210,00	214.667,00	90.000,00	1.135.841,00

Izvor i obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj

U pčelarstvu je ukinut dosadašnji sustav potpora prema broju košnica i po kilogramu meda, pa je za razdoblje do ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju na nacionalnoj razini uspostavljen novi program koji bi trebao osigurati kontinuitet proizvodnje pčelarskih proizvoda. Nacionalni pčelarski program za razdoblje od 2011. do 2013. godine izradili su HPS i Ministarstvo poljoprivrede, a temelji se na odredbama Zakona o uređenju tržišta poljoprivrednih proizvoda.

Navedeni Zakon predstavlja usklađenje s propisima koji uređuju zajedničku organizaciju tržišta poljoprivrednih proizvoda u državama EU, uključujući i područje pčelarstva. Prema navedenom programu, sustav potpora provodi se kroz šest mjera: suzbijanje varooze pčela, kontrola kvalitete meda, obnavljanje pčelinjeg fonda, racionalizacija troškova selećeg pčelarstva, tehnička pomoć pčelarima i primijenjena istraživanja u pčelarstvu.

U 2012. godini provodile su se sljedeće mjere: suzbijanje varooze, racionalizacija troškova selećeg pčelarstva i tehnička pomoć pčelarima.

9. NOVČANI POTICAJI U STOČARSKOJ PROIZVODNJI

Novčani poticaji u stočarstvu

U cilju bržeg razvoja poljoprivredne proizvodnje i dovođenja stočarske proizvodnje na razinu prije Domovinskog rata te stimuliranja određenih segmenata u stočarskoj proizvodnji, neophodnih za zatvaranje reprocjelina, Ministarstvo poljoprivrede je preobrazbu stočarstva utemeljilo sljedećim zakonima:

- Zakon o poljoprivredi
- Zakon o poljoprivrednom zemljištu
- Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi i ruralnom razvoju
- Zakon o strukturnoj potpori i uređenju tržišta u ribarstvu

Zakoni koji uređuju uvjete proizvodnje:

- Zakon o stočarstvu,
- Zakon o veterinarstvu
- Zakon o dobrobiti životinja
- Zakon o hrani.

Sva navedena legislativa je pretpostavka za reformu sustava potpore u poljoprivredi, koja je u tijeku, a počela je 01. prosinca 2002. godine upisom u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava. U Osječko-baranjskoj županiji u predmetni Upisnik upisalo se 16.296 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, trgovačkih društava, zadruga i obrtnika.

Tablica 28. Broj upisanih poljoprivrednih gospodarstava.

	Kategorije upisanih poljoprivrednih gospodarstava u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava	2009. godina	2010. godina	2011. godina	2012. godina
1.	Obiteljska poljoprivredna gospodarstva	15.514	16.232	15.339	15.006
2.	Obrt	451	509	501	511
3.	Trgovačka društva	296	335	338	353
4.	Zadruga	69	80	82	84
5.	Ostali	31	35	36	40
	Ukupno	16.361	17.191	16.296	19.994

Izvor: Ured državne uprave u Osječko-baranjskoj županiji, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

10. OSIGURANJE PROIZVODNJE

Sukladno Zakonu o državnoj potpori u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu članak 15. stavak 1. Ministarstvo poljoprivrede sudjeluje u sufinanciranju dijela troškova osiguranja proizvodnje poticanih ratarskih kultura sadnog materijala višegodišnjih nasada životinja i proizvodnje morskih organizama sukladno predviđenim sredstvima u državnom Proračunu za tekuću godinu, isto je donijelo Pravilnik o ostvarivanju prava na potporu osiguranja od mogućih šteta proizvodnji u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu ("Narodne novine" broj 47/03.) kojim se propisuje visina, način i uvjeti za ostvarivanje prava na potporu osiguranja od mogućih šteta.

Pravo na potporu mogu ostvariti pravne i fizičke osobe koje su u svojstvu osiguranika za svoju proizvodnju osigurane policom osiguranja od šteta i ukoliko su komercijalna poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, korisnici povlastica za akvakulturu, te korisnici poticaja za uzgoj pernate divljači. Pravo na potporu ostvaruje se za konvencionalnu i ekološku biljnu i stočarsku poljoprivrednu proizvodnju, uzgoj riba i drugih vodenih organizama u akvakulturi, te uzgoj pernate divljači.

Za osiguranje proizvodnje Ministarstvo poljoprivrede sudjeluje u pokriću troška premije osiguranja na način da osiguranik po pojedinoj polici osiguranja plaća potporu u visini 25% troška zaračunate ukupne premije osiguranja, odnosno premije po skupnoj polici osiguranja bez obzira na osigurani rizik za koji je sklopljena polica osiguranja. Maksimalni iznos potpore u tijeku jedne godine po pojedinoj pravnoj ili fizičkoj osobi kada je ona osiguranik iznosi 500.000,00 kuna.

Za ostvarivanje potpore osiguranik podnosi zahtjev Agenciji za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju u razdoblju od 01.01. -31.01. tekuće godine za proteklu godinu.

11. EDUKACIJA POLJOPRIVREDNIKA

U 2012. godini djelatnici-savjetnici Poljoprivredne savjetodavne službe Podružnica Osječko-baranjske županije održali su na temu Višestruke sukladnosti 57 predavanja na kojem je bilo prisutno 1.577 polaznika, zatim održana su 4 predavanja na temu Higijenske kakvoće sirovog mlijeka; 6 na temu Proizvodnje sira na OPG, 6 na temu Hranidbe krava. Osim navedenog, svakodnevno se radi i sa individualnim proizvođačima.

Hrvatska poljoprivredna agencija organizirala je i VIII Savjetovanje uzgajivača goveda u Republici Hrvatskoj, koje je održano 15. i 16. studenog 2012. godine u Osijeku. Savjetovanje je održano pod pokroviteljstvom Ministarstva poljoprivrede, a generalni sponzor Savjetovanja bila je Osječko-baranjska županije. Cilj Savjetovanja je edukacija uzgajivača goveda u svim bitnim područjima govedarstva (selekcija u govedarstvu, držanje, hranidba, proizvodnja i kvaliteta stočarskih proizvoda, zdravstvena zaštita i preventiva, tehnologija proizvodnje i očuvanja stočne hrane i sl.) s naglaskom na prilagodbu svih segmenata hrvatskog govedarstva postojećim standardima Europe. Predavanja su održali stručnjaci Agronomskog i Veterinarskog fakulteta u Zagrebu, Poljoprivrednog fakulteta Osijek te stručnjaci iz susjednih država članica EU.

12. BOLESTI ŽIVOTINJA

Pojavom trihineloze u svinja od 1995. godine Ministarstvo poljoprivrede imajući u vidu ozbiljnost navedene bolesti ovaj problem je stavilo u zakonske okvire Naredbom o obveznom trihineloskopskom pregledu mesa svinja kod klanja za potrebe vlastitog domaćinstva ("Narodne novine" broj 144/98.). Pojava trihineloze uzrokovana je konzumacijom invadiranog mesa svinja najviše sa područja Istočne Slavonije i Baranje, koje je bilo okupirano za vrijeme Domovinskog rata, i nije se mogla provoditi sustavna deratizacija. Danas je također još jedan veliki problem u suzbijanju trihineloze, a to su minska polja, deponije smeća i divlje deponije smeća u gradovima, prigradskim naseljima i selima.

Osječko-baranjska županija u 2004. godini u suradnji sa Poljoprivrednim fakultetom financirala je letak u kojem je prezentirana opasnost od trihineloze, te kako prepoznati bolest i kako je spriječiti. Do 2009. godine Županija je sufinancirala uspostavu higijensko-zdravstvene zaštite u stočarstvu što je dalo značajan doprinos sprječavanju širenja ovih bolesti.

Sprječavanje zaraze svinja provodi se deratizacijom u klaonicama, farmama, obiteljski gospodarstvima i naseljenim mjestima u organizaciji poduzeća koja su za obavljanje deratizacije registrirana. Deratizacija se provodi dva puta godišnje, i to s antikoagulatornim otrovima I i II generacije na različitim nosačima (rasute, parafinske i briketirane meke) postavljenim na označenim podloškama ili u specijaliziranim kutijama za deratizaciju.

Osim tih mjera koje se odnose na sprječavanje zaraze svinja, radi daljnjeg sprječavanja invadiranja *trichinellom spiralis* kod ljudi provode se mjere koje su do sad imale vidne rezultate, a to su:

- zabrana klanja svinja izvan propisanog sustava,
- pojačane veterinarske službe za vrijeme klanja svinja u domaćinstvima,
- obvezan trihineloskopski pregled svinjskog mesa,
- sigurno i neškodljivo uklanjanje lešina uginulih životinja, uključujući i divlje životinje,
- sustavna i temeljita deratizacija.

Kako bi navedene mjere polučile što bolje rezultate pokazuje se opravdana potreba za izgradnjom kafilerije na području istočne Hrvatske.

- **Enzootska leukoza goveda (ELG)**

Enzootska leukoza goveda (ELG) je zarazna proliferativna bolest proširena u svjetskim razmjerima. Leukoza je kronična bolest s vrlo dugom inkubacijom koja može trajati i do 7 godina pa je nije moguće uvijek klinički prepoznati. Bolest se javlja vrlo rijetko u klinički uočljivom obliku i to u svega 1-5% inficiranih životinja, oko 30% zaraženih grla preko 3 godine starosti razvije perzistentnu limfocitozu. Bolest izaziva ekonomske štete na stadu, a do sada nije dokazano da je štetna za ljude.

Izvor zaraze predstavljaju zaražene životinje gotovo uvijek bez vidljivih znakova bolesti (latentno inficirane životinje), a goveda se najčešće zaraze inficiranim limfocitima. Bolest se prenosi vertikalno i horizontalno. Proširenost ELG znatno je veća u mliječnh goveda (90-95%) nego u tovnh. Prevalencija u zaraženim, naročito mliječnim stadima može biti od 60 do 90%. Brojnim istraživanjima nisu dokazana protutijela za virus ELG u ljudi koji su bili u kontaktu sa seropozitivnim životinjama, niti u onih koji su konzumirali mlijeko tih životinja, unatoč tome što je virus ELG dokazan u mlijeku seropozitivne krave.

Iskorjenjivanje ELG u Republici Hrvatskoj određeno je Pravilnikom o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje enzootske leukoze goveda ("Narodne novine" 30/2006.). Osim navedenog Pravilnika temeljem članka 12. stavaka 1, 2. i 3. i članka 17. stavka 3. Zakona o veterinarstvu ("Narodne novine" br. 41/07) ministar poljoprivrede razvoja svake godine donosi naredbu o mjerama zaštite životinja od zaraznih i nametničkih bolesti i njihovom financiranju u tekućoj godini.

Kako bi se potvrdio status "slobodan od leukoze" životinje moraju biti pregledane 2 puta godišnje u razmaku od 4 mjeseca. Tek se tada životinje s negativnim serološkim rezultatom mogu proglasiti slobodnim od ELG. Stado službeno slobodna od enzootske leukoze goveda je stado koje udovoljavaju uvjetima propisanim u Pravilniku o veterinarsko-zdravstvenim uvjetima za stavljanje u promet goveda i svinja.

Pravilnikom o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje enzootske leukoze goveda propisano je da sva goveda moraju biti pod nadzorom i da se vlasnicima nakon klanja svih zaraženih goveda mora osigurati naknada za zaklane životinje u skladu s njihovom tržišnom vrijednosti. Također, **zabranjeno** je liječenje goveda oboljelih od enzootske leukoze. Zabranjeni su i korištenje i isporuka mlijeka krava iz zaraženog stada u mljekare, osim radi odgovarajuće termičke obrade. Zabranjen je i promet bolesnih goveda.

Uprava za veterinarstvo donosi Program iskorjenjivanja enzootske leukoze goveda kojim se određuje:

- a) klanje svih goveda iz stada u kojemu je enzootska leukoza goveda službeno potvrđena, u roku kojega odredi nadležno tijelo,
- b) klanje goveda u kojih je službeno potvrđena enzootska leukoza goveda te onih životinja koje nadležno tijelo smatra zaraženima, što je prije moguće, a najkasnije u roku 30 dana nakon što je njihov posjednik ili odgovorna osoba službeno izvještena o rezultatima testiranja te o svojoj obvezi da, prema Programu, uputi zaražena goveda na klanje u navedenom roku. Program nije nikad donesen, moguće da se program odnosi na svaku farmu pojedinačno.

Postupak sa životinjama za koje se utvrdi da su zaražene zakonski je propisan, a svi posjednici goveda (kao i ovlaštene veterinar i veterinarski inspektori) dužni su ga provoditi u skladu s propisima, na sljedeći način:

- 1) Ovlašteni veterinar dužan je pojavu bolesti prijaviti Upravi za veterinarstvo i nadležnom veterinarskom inspektoru.
- 2) Veterinarski inspektor (ili službeni veterinar) izdaje rješenje u kojem propisuje mjere o daljnjem postupanju s pozitivnim govedima i sa čitavim zaraženim gospodarstvom, temeljem važećih zakonskih propisa.
- 3) Sva goveda s pozitivnim nalazom na ELG izdvajaju se i upućuju na klanje, u roku ne dužem od 30 dana od dana potvrde bolesti, u cilju suzbijanja i iskorjenjivanja bolesti.
- 4) ELG pozitivna goveda nakon otpreme s gospodarstva ne smiju doći u dodir s drugim životinjama. U klaonici se kolju odvojeno, na kraju smjene, nakon svih ostalih životinja zaklanih određenog dana, a po dovršetku klanja na kompletnoj liniji klanja i pripadajućoj opremi provodi se pojačana dezinfekcija, pod nadzorom službenog veterinara ili državnog veterinarskog inspektora. Važno je još jednom napomenuti da virus ELG nije patogen za čovjeka (nije zoonoza) i ne postoji opasnost od prijenosa bolesti.
- 5) Ukoliko u sklopu propisanog veterinarskog nadzora na liniji klanja budu primijećene promjene na trupovima - određeni dijelovi trupa ili čitavi trupovi (ovisno o opsežnosti promjena) se proglašavaju neupotrebljivim i neškodljivo uklanjanju. U slučaju da na trupovima nema vidljivih promjena, meso životinja zaklanih u sklopu suzbijanja i iskorjenjivanja ELG proglašava se uvjetno valjanim, odnosno može se koristiti u preradi, u proizvodnji mesnih proizvoda.

Tablica 29. Broj pozitivnih životinja i žarišta (pozitivnih stada) u Hrvatskoj, pronađenih u akciji uzorkovanja krvi svih goveda starijih od 24 mjeseca, u razdoblju od 01. rujna do 20. prosinca 2012. godine

Županija		Žarišta 2011.	Goveda 2011.	Goveda 2012.
1.	Zagrebačka	8	14	5
2.	Krapinsko-zagorska	2	3	-
3.	Sisačko-moslavačka	43	288	20
4.	Karlovačka	-	-	-
5.	Varaždinska	2	4	-
6.	Koprivničko-križevačka	6	14	8
7.	Bjelovarsko-bilogorska	8	19	20
8.	Primorsko-goranska	1	1	-
9.	Ličko-senjska	1	1	-
10.	Virovitičko-podravska	19	32	8
11.	Požeško-slavonska	11	26	1
12.	Brodsko-posavska	24	57	151
13.	Zadarska	2	11	-
14.	Osječko-baranjska	166	623	278
15.	Šibensko-kninska	5	13	-

16.	Vukovarsko-srijemska	22	41	11
17.	Splitsko-dalmatinska	9	13	1
18.	Istarska	3	7	20
19.	Dubrovačko-neretvanska	4	34	-
20.	Međimurska	-	-	-
21.	Grad Zagreb	-	-	-
Ukupno Republika Hrvatska		336	1.201	52-3

Izvor podataka: Uprava za Veterinarstvo

Bolest je niz godina prisutna na području Osječko-baranjske županije, a prometom se polako širi i na ostala područja, tako da su u ovogodišnjoj, sveobuhvatnoj akciji, pozitivni slučajevi zabilježeni u gotovi svim županijama. Oko 60% ukupnog broja zaraženih stada i oko 60% ukupnog broja pozitivnih goveda potječe s područja Osječko-baranjske županije. Bolest ja najviše prisutna na području općina Đurđenovac, Viljevo, Donji Miholjac, Magadenovac, Podravska Moslavina i Čepin.

13. PROVEDBA MEĐUNARODNIH PROJEKATA

13.1. Projekt "Kontrola onečišćenja u poljoprivredi (APCP)"

U sklopu pomoći Republici Hrvatskoj, Svjetska banka je u 2007. godini odobrila projekt vrijedan 15 milijuna dolara. Cilj projekta jest smanjenje onečišćenja voda Podunavskog sliva hranivima koja potječu iz poljoprivrede.

Projekt se sastojao iz više faza. Zadaća prve faze projekta koju je provodila stručna skupina inozemnih i hrvatskih konzultanata jest odabrati 3-5 pilot područja u hrvatskom Podunavlju koja su pogodna za primjenu određenih agro-tehničkih mjera kojima se smanjuje unos hraniva u vodonosnike.

Cilj Projekta kontrole onečišćenja u poljoprivredi je značajno povećati upotrebu poljoprivrednih mjera od strane farmera u Dunavskom bazenu koje su povoljne za okoliš, s namjerom redukcije otpuštanja organskog onečišćenja iz poljoprivrednih izvora u površinske i podzemne vode. Predloženi projekt se provodi u tri izabrane županije:

1. Osječko-baranjskoj
2. Vukovarsko-srijemskoj i
3. Varaždinskoj.

Odabir ovih županija je baziran na njihovom poljoprivrednom profilu. Sve tri županije su karakterizirane intenzivnim poljoprivrednim praksama s rastućim opasnostima onečišćenja lokalnih vodotoka hranjivima. Procjenjuje se da sve tri županije zajedno uključuju 2000 privatnih gospodarstava koja udovoljavaju zahtjevima projekta. Projekt će biti katalizator za akcije formiranja uspješne integracije unaprijedenog zemljišta i za mjere upravljanja izvorima vode. Izričito, projekt će pomagati Vladi RH u:

- Promociji mjera za redukciju otpuštanja hranjiva iz poljoprivrednih izvora u površinske i podzemne vode (upravljanje gnojivom)
- Uvođenju nacionalne poljoprivredno-okolišne politike (Načela dobrih poljoprivrednih praksi)
- Iznošenju kampanje nacionalne svijesti koja će naglašavati dobrobiti projektnih aktivnosti s ciljem umnožavanja na nacionalnoj i regionalnoj razini

Na temelju Priručnika za odobrenje financiranja Fonda za smanjenje nitrata Projekta kontrole onečišćenja u poljoprivredi, Ministarstvo poljoprivrede i Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju raspisala je poziv na javni natječaj za podnošenje prijava za dodjelu sredstava iz Fonda za smanjenje nitrata Projekta kontrole onečišćenja u poljoprivredi za:

- ulaganje u izgradnju ili rekonstrukciju skladišta za gnoj (nepropusne platforme za kruti stajski gnoj, jame za gnojnicu) i
- nabavu opreme vezane uz objekte za skladištenje gnoja i strojeva potrebnih za manipulaciju stajskim gnojem.

Vrijednost opreme koja se financirala sredstvima Investicijskog fonda za smanjenje nitrata nije mogla biti veća od ukupne vrijednosti investicije u sustav skladištenja gnojiva. Maksimalni prihvatljivi trošak za financiranje po korisniku iznosio je 600.000,00 HRK, s time da se iz projekta odobrava maksimalno do 75% od iznosa maksimalnog prihvatljivog ulaganja što iznosi do 450.000,00 HRK. Troškove koji prelaze vrijednost od 600.000,00 kuna, korisnik je snosio iz vlastitih sredstava. Investicijski fond za smanjenje nitrata ukupne vrijednosti od 14.151.200,00 kuna inicijalno ravnomjerno bio je raspoređen na svaku projektnu županiju. Jednaki udio sredstava u iznosu od 4.717.066,00 kuna na raspolaganju je u svakoj projektnoj županiji 8 mjeseci od datuma objave natječaja, po načelu poštivanja redoslijeda dolaska. Ukoliko se u tom razdoblju nisu ugovorila sva sredstva, natječaj se nastavio idućih 8 mjeseci bez obzira iz koje od projektnih županija zahtjev dolazi, po istim uvjetima. U Osječko-baranjskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji srednje velike stočarske farme imaju 10-100 krava, 15-150 tovne junadi, 40-400 krmača ili 100-1000 svinja za tov. Takve farme bile su pogodne za sredstva za financiranje objekata za skladištenje gnojiva u skladu sa zahtjevima EU, uključujući nepropusne platforme za kruti gnoj s drenažnim sifonima i jamama za gnojnicu, odnosno tekući gnoj.

Projekt kontrole onečišćenja u poljoprivredi vođen je Jedinicom za provedbu Projekta koja je utemeljena u sklopu Ministarstva; Uprave za poljoprivrednu politiku i međunarodnu suradnju.

Farme koje nisu imale objekte za skladištenje gnojiva u projektnom području, bile su primarni cilj i pružena im je pomoć u izgradnji objekata za skladištenje gnojiva prema standardima Europske Unije. Također se financirala specijalizirana oprema za transport i distribuciju stajnjaka te injektiranje gnojnice na polju, pod uvjetima jednakim onima za skladištenje gnojiva. Vrijednost opreme koja se financirala sredstvima Investicijskog fonda za smanjenje nitrata nije mogla biti veća od ukupne vrijednosti investicije za skladištenje gnojiva. Svi objekti moraju udovoljavati propisanim standardima EU.

Korisnik nije smio započeti nikakve aktivnosti vezane za investiciju, prije potpisivanja Ugovora o dodjeli sredstava Fonda s Agencijom, osim onih aktivnosti koje su vezane za dobivanje potrebnih dozvola. Sredstva se isplaćuju korisniku po završetku investicije, odnosno, nakon što predoči dokaze da je investicija fizički završena i plaćena.

S područja Osječko-baranjske županije obuhvaćeno je 16 poljoprivrednih gospodarstava koja su iskoristila 5.628.830,00 kuna nepovratnih sredstava. Uz ovaj investicijski fond sufinanciralo se i sjetvu pokrovnih usjeva (cilj-spriječavanje ispiranja nitrata u površinske i podzemne vode) utrošeno je 480.000,00 kn i obuhvaćeno je 28 korisnika. Projekt je zaključen s 01. lipnja 2012. godine.

13.2. Projekt "Zaštita od širenja Klasične svinjske kuge (KSK) u prekograničnom području kroz poboljšanje higijenskih standarda i edukaciju farmera"

Župan Osječko-baranjske županije donio je 29. rujna 2009. godine Zaključak o sudjelovanju Osječko-baranjske županije u projektu "Usklađivanje higijenskih standarda radi smanjenja rizika nastanka i prenošenja Klasične svinjske kuge u prekograničnom području" (Klasa:910-04/09-01/1 Urbroj:2158/1-01-02-09-2) u ulozi predlagatelja projektnog prijedloga za dodjelu bespovratnih sredstava na temu promicanja prekogranične suradnje između Hrvatske i Srbije, a u sklopu financijske pomoći iz IPA Prekograničnog programa Hrvatska-Srbija 2007.-2013.godine.

Nakon donošenja spomenutog Zaključka, Projektni prijedlog prošao je proces evaluacije Agencije za regionalni razvoj Republike Hrvatske. Projektni prijedlog je pozitivno ocjenjen kao prihvatljiv za financiranje troškova kroz sredstva programa IPA Prekograničnog programa Hrvatska-

Srbija 2007.-2013.godine. U tom kontekstu Župan Osječk-baranjske županije donio je 13. siječnja 2011. godine Zaključak o prihvaćanju prijedloga Ugovora " Grant Contract - External Actions of the European Union" no.2007-0017-973002 (Ugovor o bespovratnim sredstvima - vanjski projekti financirani iz Europske unije, broj 2007-0017-973002" za provedbu odobrenog projektnog prijedloga "Zaštita od širenja Klasične svinjske kuge (KSK) u prekograničnom području kroz poboljšanje higijenskih standarda i edukaciju farmera" (Klasa:910-04/11-01/1 Urbroj:2158/1-01-02-11-2).

Aktivnosti Projekta usmjerene su na usklađivanje higijenskih standarda u svinjogojskoj proizvodnji u prekograničnom području s higijenskim standarima Europske unije i edukaciju obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koja se bave svinjogojskom proizvodnjom, a sve u cilju smanjenja rizika nastanka i prenošenja Klasične svinjske kuge u prekograničnom području.

Osječko-baranjska županija bila je nositelj Projekta, a partner u provedbi Projekta je Regionalna razvojna agencija Slavonije i Baranje d.o.o. Osijek (RRA SiB). Prekogranični partner je Veterinarski institut "Novi Sad".

Provedba Projekta započela je 17. siječanj 2011. godine, a isti je završen 17. srpnja 2012. godine. Ukupna vrijednost Projekta je 447.329,94 EUR, uz vrijeme trajanja od 18 mjeseci.. Vrijednost djela Projekta koji se provodio u Republici Hrvatskoj, odnosno Osječko-baranjskoj županiji iznosi 225.142,99 EUR. Od navedenog iznosa 187.341,48 EUR, odnosno 83,21% financira se iz sredstava IPA Prekograničnog programa Hrvatska-Srbija 2007.-2013.godine. Razlika od 37.801,51 EUR sufinancirala je Osječko-baranjske županije.

Vrijednost Projekta koji se provodio u Republici Srbiji iznosio je 222.186,95 EUR. Od navedenog iznosa 185.306,95 EUR, odnosno 83,40% financira se iz sredstava programa IPA Prekograničnog programa Hrvatska-Srbija 2007.-2013.godine, a razliku sufinancira Naučni institut za veterinarstvo "Novi Sad".

Središnja točka provedbe projekta jest izgradnja 22 dezobarijera koje su po svojim tehničkim i inim karakteristikama odgovaraju standardima Europske unije. Izgradnja dezobarijera je najkonkretniji oblik prevencije svinjske kuge te se u značajnoj mjeri smanjila mogućnost njenog pojavljivanja i prenošenja.

Projekt je postavljen tako da su se početku održavale radionice na kojima su se educirala poljoprivredna gospodarstva koja se bave svinjogojskom proizvodnjom kao i lovačka društva (budući da su divlje svinje mogući prijenosnik ove zarazne bolesti). U suradnji s prekograničnim partnerima za potrebe obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i lovačkih društava u Hrvatskoj izrađena su 5.000 letaka i 2.000 komada priručnika u kojima je na jedan pristupačan i primjenjiv način objašnjena sama pojava bolest "Klasične svinjske kuge", na koji način je suzbijati i ono najvažnije na koji način prevenirati njenu pojavu.

U sklopu Projekta na području Osječko-baranjske županije u 2011. godini održano je 8 samostalnih radionica, na kojima je bilo prisutno 180 nositelja OPG-a i 28 predstavnika lovačkih društava. Sa prekograničnim partnerima održane su 4 zajedničke radionice i to 2 u Hrvatskoj i dvije u Srbiji na kojima je bilo ukupno 121 nositelj OPG-a.

Na predavanjima su obrađene sljedeće teme:

1. Važnost uspostave higijensko-zdravstvene zaštite u svinjogojskoj proizvodnji
2. Biosigurnosne mjere u svinjogojstvu u zemljama Europske unije i
3. Mogućnost i način ostvarivanja bespovratnih sredstava kroz dostupne fondove EU.

Jedna od ključnih prednosti edukacije putem radionica jest mogućnost da poljoprivredni proizvođači u neposrednom kontaktu s eminentnim stručnjacima iz područja svinjogojstva, pitanjima i prijedlozima, otklone sve eventualne nejasnoće.

Jedna od aktivnosti bila je studijsko putovanje, na kojem su bili predstavnici OPG-a iz Hrvatske i Srbije (20+20). Svrha ovoga putovanja je upoznavanje poljoprivrednih proizvođača s praksom i iskustvima Europske unije u području suzbijanja svinjske kuge Studijskim putovanjem organiziran je četverodnevni posjet u sjevernu Njemačku, gdje je svinjogojska proizvodnja jedna od najrazvijenijih gospodarskih grana. Svinjogojci su imali priliku vidjeti na koji način proizvođači svinja u Njemačkoj organizirani, na koji način obavljaju prevenciju - zaštitu od ne samo Klasične svinjske kuge nego i od ostalih zaraznih bolesti.

Izrađena je Studija izvodljivosti Sprječavanje širenja klasične svinjske kuge na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima u pograničnom području - analiza trenutne situacije na području provedbe projekta, prevencija i moguće štete u slučaju izbijanja bolesti.

Studija je pokazala da su ekonomski gubici u slučaju izbijanja bolesti vrlo su veliki. Posebno treba naglasiti neposredni trošak do kojeg bi najvjerojatnije došlo a koji se očituje u vrlo vjerojatnom zatvaranju brojnih OPG-ova koje se bave svinjogojskom proizvodnjom, otpuštanjem radnika, povećanjem broja nezaposlenih i povećanjem isplata za nezaposlene. Ulaganje u izgradnju dezo barijera tako sa sobom nosi brojne pogodnosti i apsolutno je isplativo u svakom segmentu poslovanja. Posebno treba naglasiti i ulogu edukacije u cijelom projektu te njezino konstanto i dugotrajno izvođenje čime se u korijenu mijenja svijest svih proizvođača kako ne bi došli u napast da prikrivaju bolest na svom gospodarstvu.

Dezinfekcijsku barijera je betonsko udubljenje u tlu ispunjeno dezinfekcionom otopinom preko koje u krug farme ulaze vozila i ljudi. Svrha joj je spriječiti unos patogenih mikroba u farmu i objekte preko vozila i obuće.

13.3. "Panonian Bee - Umrežavanje pčelara i usklađivanje standarda u proizvodnji meda i zdravlja pčela sa EU standardima s ciljem prekograničnog ekonomskog razvoja"

Župan Osječko-baranjske županije donio je 15. studenoga 2011. godine Zaključak, klasa: 320-01/11-01/26, urbroj: 2158/1-01-02-11-2, kojim je prihvatio sudjelovanju Osječko-baranjske županije u prijavi Projekta "Panonian bee" (u daljnjem tekstu: Projekt) na objavljeni javni poziv Agencije za regionalni razvoj Republike Hrvatske u ulozi glavnog nositelja projekta s partnerima Prehrambeno-tehnološkim fakultetom, Regionalnom-razvojnom agencijom Slavonije i Baranje i Regionalnim klasterom pčelara ROJ, te Naučnim institutom za veterinarstvo "Novi Sad" iz Novog Sada kao pridruženim nositeljem i Novosadskim ekološkim centrom kao partnerom u Republici Srbiji.

Nakon što je Projekt odobren od nadležnih tijela dostavljen je Osječko-baranjskoj županiji prijedlog Ugovora. Župan je prihvatio prijedlog Ugovora Grant Contract External Action of the European Union No. 2010-0017-973002 (Ugovor o bespovratnim sredstvima vanjskih projekta Europske Unije broj. 2010-0017-973002, u daljnjem tekstu: Ugovor) za provedbu odobrenog projektnog prijedloga Panonian bee - Networking of beekeepers and harmonisation of standards in honey production and bees health to the EU standards aiming at cross-border economic development (Panonian bee - Umrežavanje pčelara i usklađivanje standarda u proizvodnji meda i zdravlja pčela s EU standardima s ciljem prekograničnog ekonomskog razvoja) u Programu prekogranične suradnje Hrvatska - Srbija u okviru IPA II b 2009/ 2010/2011, te je Ugovor s Agencijom za regionalni razvoj Republike Hrvatske potpisan 14. prosinca 2012. godine.

Nositelji Projekta su Osječko-baranjska županija i Naučni institut za veterinarstvo "Novi Sad", s time da je Osječko-baranjska županija glavni nositelj. Partneri na Projektu sa hrvatske strane su Prehrambeno-tehnološki fakultet Osijek, Regionalna-razvojna agencija Slavonije i Baranje i Regionalni klaster pčelara "ROJ", dok je partner sa srpske strane Novosadski ekološki centar iz Novog Sada. Ciljane grupe prema kojima su osmišljene aktivnosti su pčelari u prekograničnom području i znanstveno-istraživačke institucije, dok su krajnji korisnici kako pčelari tako i cjelokupno stanovništvo ove regije. Projekte se provoditi na području Osječko-baranjske županije, na mikro lokacijama Đakova, Osijeka, Našica, Valpova, Donjeg Miholjca i Baranje, a na području Republike Srbije na području Južnog Bačkog okruga, Sjevernog Bačkog okruga i Zapadnog Bačkog okruga.

Vrijednost Projekta je 480.000,00 eura, a realizirat će se u roku od 24 mjeseca od njegova prihvaćanja od strane Europske unije. Ovdje treba istaknuti kako je obveza sa svake strane nositelja projekta da projekt sufinancira sa 15% vlastitih sredstava, što će u slučaju Osječko-baranjske županije biti realizirano kroz rad njenih zaposlenika.

Opći cilj Projekta je povećanje gospodarskog razvoja kroz povezivanje proizvođača meda. Povezivanjem proizvođača i njihovim umrežavanjem podići će se razina kvalitete meda i drugih pčelinjih proizvoda te će se ova grana poljoprivredne proizvodnje podići na jednu sasvim novu ekonomski isplativu razinu. Naime, tradicija proizvodnje meda u ovom prekograničnom području seže daleko u povijest te uz nepresušne prirodne resurse i pravilnu ekonomsku strategiju može dovesti do jačanja zaostale regionalne ekonomije kroz jačanje malih proizvođača meda i otvaranje novih radnih mjesta. Također treba naglasiti važnost pčela i zdravlja pčela u ukupnom društvu jer posljednja istraživanja govore o osjetnom smanjenju broja pčela a njihovu važnost najbolje opisuje Albert Einstein u rečenici: "Kad nestane pčela, ljudski rod će izumrijeti u roku četiri godine".

Specifični cilj projekta je umrežavanje proizvođača i usklađivanje standarda proizvodnje meda i zdravlja pčela sa standardima EU u cilju preko graničnog ekonomskog razvoja. Umrežavanje proizvođača i usklađivanje standarda u proizvodnji i zdravlju pčela dovest će do povećanja kvalitete i kvantitete meda i poboljšanja zdravlja pčela.

Projektne aktivnosti su usmjerene da se kroz edukaciju, prenošenjem pozitivnih iskustava umrežavanja i promocije povezuju proizvođači meda i drugih pčelinjih proizvoda u prekograničnom području. Na navedenom prekograničnom prostoru djeluje po procjenama Hrvatske poljoprivredne komore oko 600 proizvođača meda. Od navedenog broja oko 300 je proizvođača koji izlaze na tržište dok su ostali tzv. hobisti koji se bave ovime iz vlastitih potreba. Specifični cilj je zapravo pokušati ovih 300 umrežiti (150 u Hrvatskoj i 150 u Srbiji) te ih educirati kako bi se s vremenom približili standardima EU vezanim uz kvalitetu meda i zdravlje pčela. Nakon usklađivanja sa standardima EU proizvođači će moći zajedničkim nastupom na velikom EU tržištu te osigurati egzistenciju svojih obiteljskih gospodarstava i tako pridonijeti ekonomskom razvoju ove zaostale regije.

Glavne aktivnosti projekta su izrada funkcionalne baze podataka, organizacija tematskih edukativnih radionica, kontrola kvalitete meda i zdravlja pčela u prekograničnom području, formiranje klastera proizvođača med u Republici Srbiji, organizacija regionalne konferencije pčelara u Osijeku, te studijsko putovanje u Češku.

ZAKLJUČAK

Osječko-baranjska županija je područje bogatih i kvalitetnih prirodnih resursa –zemljišta dobre plodnosti, klimatskih pogodnosti i obilja vodenih resursa. Važnost poljoprivrede proizlazi ne samo iz tradicionalne uloge osiguranja prehrambenih potreba stanovništva, razvoja prehrambene industrije već iz njene uloge u očuvanju ruralnog prostora, ekološke ravnoteže i održanju tradicijskih vrijednosti, materijalne i duhovne kulture hrvatskog sela.

Ulaskom Hrvatske u WTO, sklapanjem trgovinskih ugovora, postupnom ali stalnom liberalizacijom tržišta (Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju i Protokol 7) nametnule su se nove zadaće poljoprivrednoj politici. Odvojeno poticanje proizvodnje, dohotka i javnih usluga novi je pristup potporama u poljoprivredi. To je početak procesa stvaranja konkurentnog poljoprivrednog sektora tržišno-usmjerenih proizvođača, stvaranje uvjeta za strukturne promjene, što ne znači samo uspostavu stabilnog gospodarskog okruženja već i otklanjanje prepreka gospodarskom rastu. Strukturne promjene također će ovisiti o razvitku tržišta zemljištem, odnosno modernom katastarskom sustavu i registru zemljišta te raspoloživosti dugoročnih kredita. Ostale potrebne mjere obuhvaćaju poticanje udruživanja proizvođača, daljnje unaprjeđenje savjetodavne službe s naglaskom na ekonomično upravljanju.

Poljoprivredni proizvođači Osječko-baranjske županije, a i cijele Hrvatske nalaze se u izuzetno nepovoljnoj situaciji. Radi podizanja kvalitete i kvalitete svoje proizvodnje, te stvaranja konkurentnog proizvoda morali su investirati u svoju proizvodnju. Često su to bile nepovoljne kreditne linije čiji se uvjeti, (visina kamatne stope) znatno razlikuju od uvjeta koji su imali proizvođači iz zemalja EU. Kako bi proizveli konkurentan proizvod domaći proizvođači su se morali, odnosno još uvijek moraju u vrlo kratkom roku stupanj tehnološke opremljenosti podić na razinu proizvođača iz EU. Proizvođači iz europskih zemalja pripremali su se za tržišnu utakmicu od potpisivanja Rimskih ugovora, što znači punih 40 godina i to u uvjetima kada su uvjeti na tržištu kapitala bili stabilni i pogodni za investiranje. Hrvatski seljak mora se prilagoditi u vrlo kratkom roku i u uvjetima kada je tržište kapitala podložno takvim poremećajima koji se uspoređuju s krizom iz prve polovice 20. stoljeća.

Međutim radi neinformiranosti poljoprivredni proizvođači postavljaju pitanje: Kako će ulazak u EU utjecati na dohodak seljaka?

Dohodak koji ostvaruje svaki pojedini poljoprivrednik ovisi o nizu čimbenika: prilagođenosti mehanizmima djelovanja tržišnih zakona, ukidanju carinskih barijera za uvoz, ali i za izvoz, brzini prilagodbi za primjenu novih propisa koji se uvode radi usklađivanja s EU. Ovaj će proces biti ubrzan nakon ulaska u Uniju, kada će se državna intervencija morati svesti na onu mjeru koju omogućuju odluke zajedničkih tijela EU.

Konkurencija će nesumnjivo biti jača, ali na velikom tržištu slobodnom od carinskih zapreka, izvoznih kvota ili izvoznih subvencija, kao i drugih trgovinskih prepreka, stvorit će se povećane mogućnosti za plasman proizvoda. Integracija bi trebala dovesti do većeg prosperiteta poljoprivrednika i povećanja dohotka, uz postupno razvijanje održive proizvodnje u sklopu Zajedničke poljoprivredne politike EU. Stoga je potrebna orijentacija na poljoprivredno-prehrambene proizvode s kojima možemo u skladu s poredbenim prednostima biti konkurentni u europskim razmjerima. Treba pritom naglasiti da naši ekspanzivni proizvodi nisu pšenica i kukuruz, ali to mogu biti visoko dohodovni proizvodi: voće, povrće, ribe, vino, meso, uz čitavu paletu ostalih prehrambenih proizvoda.

Hrvatska poljoprivreda danas nema dovoljno razvijenu konkurentnu sposobnost svojih poljoprivrednika koju susrećemo u većini zemalja Europske unije. Neophodno je ubrzano jačanje konkurentnosti naših poljoprivrednih gospodarstava, koje će biti ključni preduvjet njihovog uspješnog integriranja u zajedničko europsko tržište. Za dugoročni opstanak i razvoj nužna je stalna prilagodba zahtjevima tržišta. Značajni čimbenik koji sprječava produktivnost jest još uvijek velik udio zaposlenosti u poljoprivredi. Postotak hrvatske radne snage zaposlene u poljoprivrednom sektoru u odnosu na europske standarde je vrlo visok. U Hrvatskoj u poljoprivredi je bilo zaposleno oko 14 posto ukupne radne snage zemlje, iako njezin udio u nacionalnom BDP-u iznosi manje od 7 posto. Udio radne snage uključene u poljoprivredu više od dva puta je veći od prosjeka zemalja Europe, a četiri puta veći od prosjeka zemalja EU-15. Od zemalja EU-27 samo Rumunjska i Poljska imaju više postotke stanovništva aktivnog u poljoprivrednom sektoru. Poljoprivredni sektor Velike Britanije, čije poljoprivredno zemljište iznosi 70,1 posto od ukupnog zemljišta, i veće je za 48,2 posto u odnosu na Hrvatsku, zapošljava samo 1,4 posto ukupne civilne radne snage.

Osim toga poljoprivreda ima veći udio u gospodarstvu Hrvatske nego u državama članicama EU. U 2007. godini udio poljoprivrede u hrvatskom BDP-u iznosio je nešto više od 7 posto, što je blizu prosjeka zemalja istočne Europe i Središnje Azije. Usporedbe radi, u zemljama EU-27 poljoprivreda sudjeluje sa samo 3,1 posto u nacionalnom dohotku pojedinih zemalja i 1,9 posto u zemalja EU-15. Od zemalja EU-27 samo Rumunjska i Bugarska imaju veliki poljoprivredni sektor, koji čini 10,5 odnosno 8,5 posto nacionalnog BDP-a.

U daljnjem oblikovanju poljoprivredne politike potrebno je pažnju posvetiti problematici zaštite okoliša kroz unaprjeđenje ekološke proizvodnje i kroz ulogu poljoprivrede u očuvanju krajobraza i održivog eko-sustava. Ovakva nastojanja moraju biti popraćena rastom potpore usmjerene ne samo na poljoprivrednu proizvodnju, već na ruralni prostor općenito. Osobitu pozornost potrebno je

posvetiti provođenju mjera koje će imati za cilj smanjiti onečišćenje voda mineralnim i organskim gnojivima i sredstvima za zaštitu bilja, fizičku, kemijsku i biološku degradaciju tla, smanjenje biološke raznolikosti.

Kada se napravi usporedba uvoza i izvoza vidimo da su u uvozu jednako zastupljeni proizvodi prehrambene industrije i primarne poljoprivredne proizvodnje, a u izvozu su finalni proizvodi prehrambene industrije više zastupljeni od primarnih proizvoda. Ti podaci jasno govore da perspektivu trebamo tražiti u proizvodima visokog stupnja obrade i proizvodima u koje je ugrađeno čim više znanja i intelektualnog kapitala, odnosno onima koji imaju bolju marketinšku obradu i razvijene brendove. Osim toga jedan od ključnih problema primarnih poljoprivrednih proizvođača je njihov nedovoljan utjecaj u procesu formiranja cijene njihovih proizvoda koji se odvija sa prehrambeno-prerađivačkom industrijom. Naime, u zemljama EU primarni proizvođači su suvlasnici prehrambeno-prerađivačke industrije, te na taj način njihova pozicija u formiranju otkupne cijene primarnih poljoprivrednih proizvoda je značajna.

Činjenica da smo Županija s najvećim potencijalom za poljoprivrednu proizvodnju, daje nam mogućnost da iskoristimo komparativne prednosti u odnosu na ostale sjeverozapadne županije, koje imaju veći stočni fond, ali imaju nedostatak poljoprivrednih površina. Liberalizacijom uvjeta oko izgradnje farmi stvorit će se pretpostavke koje će poljoprivrednim proizvođačima omogućiti proizvodnju kojom će biti konkurentni na domaćem i Europskom tržištu.

Jedan od glavnih ciljeva je izmijeniti sadašnji stanje odnosa biljne i govedarske proizvodnje u kojem Županija ima 15,4% poljoprivrednog zemljišta i oko 9% goveda u odnosu na Republiku Hrvatsku. Kroz naredne godine Županija ima sve preduvjete da postane vodeća u svim granama stočarske proizvodnje.

Mjere koje Županija provodi od 2004. godine cjelovite su i dugoročne, provode se sustavno i imaju kontinuitet, a zadatak im je stvaranje tržišno - konkurentnog poljoprivrednog gospodarstva.

Sredstva koja je Županija ulagala u stočarsku proizvodnju u proteklom razdoblju stvorila su preduvjet za bržu i cjelovitiju realizaciju Operativnih Programa Vlade Republike Hrvatske u odnosu na ostale županije. Ako uzmemo u obzir činjenicu da je u proizvodnji mlijeka Županija u 2003. godini s otkupljenih oko 53.000.000 litara mlijeka zauzimala 4. mjesto u Hrvatskoj, u 2012. godini Osječko-baranjska županija ima proizvodnju mlijeka od 158.276.650 kilograma (otkupljene količine), integriranost stočarstva s ostalim sektorima gospodarstva i utjecaj na prehrambeno-prerađivačku djelatnost te da Osječko-baranjska županija zbog svojih 231.000 ha poljoprivrednih površina (15,4% ukupnih površina u RH) ima neograničene mogućnosti u razvoju stočarstva, s pravom možemo očekivati da će stočarstvo biti jedno od temelja za daljnji gospodarski razvitak Županije.

Stočarstvo je od izuzetne važnosti za Osječko-baranjsku županiju kao pokretačka snaga regionalnom gospodarskom razvitku. Kao gospodarska grana stočarstvo izravno utječe na razvoj gospodarstva, na otvaranje radnih mjesta, životni standard i opći prosperitet. Stočarstvo može biti značajan izvozni proizvod i pruža veće mogućnosti zapošljavanja stanovništva različitog profila zanimanja, uz turizam ima najviši prioritet u gospodarskom razvoju Osječko-baranjske županije.

Prilozi

1. Uvoz i izvoz stočarskih i ribarskih proizvoda (Republika Hrvatska) u 2007. godini

UVOZ I IZVOZ STOČARSKIH I RIBARSKIH PROIZVODA - REPUBLIKA HRVATSKA

CT	PROIZVOD	UVOZ I.-XII. 2007.		IZVOZ I.-XII. 2007.		RAZLIKA
		u tonama	u USD	u tonama	u USD	u USD
	UKUPNO POLJ. I PREHRAMBENA INDUSTRIJA	2.381.617	2.149.987.311	3.149.396	1.312.981.088	-837.006.223
01	ŽIVE ŽIVOTINJE	43.879	132.270.072	10.202	13.668.929	-118.601.143
02	MESO I KLAONIČKI PROIZVODI	57.985	159.751.555	5.290	19.081.208	-140.670.347
04	MLIJEKO I MLIJEČNI PROIZVODI, JAJA, MED	53.214	116.115.720	57.472	60.940.020	-55.175.700
05	PROIZVODI ŽIVOTINJSKOG PORIJ. NESPOM.	2.250	13.196.479	3.162	6.420.157	-6.776.322
15	ŽIVOTINJSKE MASTI I ULJA	3.213	4.188.967	3.289	1.599.409	-2.589.559
16	PRERAĐEVINE OD MESA	8.230	32.772.336	9.538	42.627.295	9.854.959
23	HRANA PRIPREMLJENA ZA ŽIVOTINJE	284.859	143.140.850	99.854	30.992.140	-112.148.710
	UKUPNO STOČARSTVO	453.630	601.435.979	188.807	175.329.158	-426.106.822
03	RIBE, LJUSKARI, MEKUŠCI I OSTALI BESKRALJEŽNJACI	41.522	98.573.849	25.267	130.925.222	32.351.373
16	PRERAĐEVINE OD RIBA, LJUSKARA	6.324	22.039.519	5.337	21.503.137	-536.382
	UKUPNO RIBARSTVO	47.846	120.613.368	30.604	152.428.359	31.814.991
	UKUPNO STOČARSTVO I RIBARSTVO	501.476	722.049.347	219.411	327.757.517	-394.291.831

Izvor: DZS

Obrada: HGK - Sektor za poljoprivredu, prehrambenu industriju i šumarstvo

Ako se ukupan uvoz živih goveda i svinja i mesnih prerađevina preračuna na živu vagu, u 2007. godini

uvezeno je:

114.178 komada goveda (420 kg, R 52%)

671.395 komada svinja (100 kg, R 80%)

2. Uvoz i izvoz stočarskih i ribarskih proizvoda (Republika Hrvatska) u 2008. godini

UVOZ I IZVOZ STOČARSKIH I RIBARSKIH PROIZVODA - REPUBLIKA HRVATSKA

CT	PROIZVOD	UVOZ I.-XII. 2008.		IZVOZ I.-XII. 2008.		RAZLIKA
		u tonama	u USD	u tonama	u USD	u USD
	UKUPNO POLJ. I PREHRAMBENA INDUSTRIJA	2.405.803	2.625.352.750	3.054.850	1.399.362.531	-1.225.990.219
01	ŽIVE ŽIVOTINJE	46.390	164.121.759	11.673	18.333.919	-145.787.840
02	MESO I KLAONIČKI PROIZVODI	67.140	206.674.994	6.419	27.321.883	-179.353.111
04	MLIJEKO I MLIJEČNI PROIZVODI, JAJA, MED	76.167	138.303.952	51.202	69.018.884	-69.285.068
05	PROIZVODI ŽIVOTINJSKOG PORIJ. NESPOM.	2.184	16.354.825	1.640	7.292.829	-9.061.996
15	ŽIVOTINJSKE MASTI I ULJA	3.283	5.613.743	6.496	4.094.254	-1.519.489
16	PRERAĐEVINE OD MESA	8.607	37.345.303	10.474	52.625.751	15.280.448
23	HRANA PRIPREMLJENA ZA ŽIVOTINJE	298.075	199.994.790	151.354	52.218.120	-147.776.670
	UKUPNO STOČARSTVO	501.846	768.409.366	239.258	230.905.640	-537.503.726
03	RIBE, LJUSKARI, MEKUŠCI I OSTALI BESKRALJEŽNJACI	47.827	112.896.101	24.054	123.737.674	10.841.573
16	PRERAĐEVINE OD RIBA, LJUSKARA	6.241	26.094.431	5.395	25.839.340	-255.091
	UKUPNO RIBARSTVO	54.068	138.990.532	29.449	149.577.014	10.586.482
	UKUPNO STOČARSTVO I RIBARSTVO	555.914	907.399.898	268.707	380.482.654	-526.917.244

Izvor: DZS

Obrada: HGK - Sektor za poljoprivredu, prehrambenu industriju i šumarstvo

Ako se ukupan uvoz živih goveda i svinja i mesnih prerađevina preračuna na živu vagu, u 2008. godini

uvezeno je:

128.049 komada goveda (420 kg, R 52%)

764.509 komada svinja (100 kg, R 80%)

3. Uvoz i izvoz stočarskih i ribarskih proizvoda (Republika Hrvatska) u 2009. godini

UVOZ I IZVOZ STOČARSKIH I RIBARSKIH PROIZVODA - REPUBLIKA HRVATSKA

CT	PROIZVOD	UVOZ I.-XII. 2008.		IZVOZ I.-XII. 2008.		RAZLIKA
		u tonama	u USD	u tonama	u USD	u USD
	UKUPNO POLJ. I PREHRAMBENA INDUSTRIJA	1.950.495	2.239.460.158	3.366.271	1.360.067.255	-879.392.903
01	ŽIVE ŽIVOTINJE	46.264	157.265.201	6.832	10.471.804	-146.793.397
02	MESO I KLAONIČKI PROIZVODI	79.932	225.117.315	8.262	31.016.197	-194.101.118
04	MLIJEKO I MLIJEČNI PROIZVODI, JAJA, MED	66.726	107.427.122	59.914	66.645.343	-40.781.779
05	PROIZVODI ŽIVOTINJSKOG PORIJ. NESPOM.	1.868	13.526.905	1.901	7.188.343	-6.338.562
15	ŽIVOTINJSKE MASTI I ULJA	2.984	4.023.341	5.795	2.540.460	-1.482.881
16	PRERAĐEVINE OD MESA	9.773	38.630.552	11.578	56.825.980	18.195.428
23	HRANA PRIPREMLJENA ZA ŽIVOTINJE	275.269	180.780.598	120.864	33.936.590	-146.844.008
	UKUPNO STOČARSTVO	482.816	726.771.034	215.146	208.624.717	-518.146.317
03	RIBE, LJUSKARI, MEKUŠCI I OSTALI BESKRALJEŽNJACI	38.834	79.723.650	27.165	135.592.482	55.868.832
16	PRERAĐEVINE OD RIBA, LJUSKARA	5.551	22.505.112	5.556	28.522.938	6.017.826
	UKUPNO RIBARSTVO	44.385	102.228.762	32.721	164.115.420	61.886.658
	UKUPNO STOČARSTVO I RIBARSTVO	527.201	828.999.796	247.867	372.740.137	-456.259.659

Izvor: DZS

Obrada: HGK - Sektor za poljoprivredu, prehrambenu industriju i šumarstvo

Ako se ukupan uvoz živih goveda i svinja i mesnih prerađevina preračuna na živu vagu, u 2008. godini

uvezeno je:

138.575 komada goveda (420 kg, R 52%)

4. Uvoz i izvoz stočarskih i ribarskih proizvoda (Republika Hrvatska) u 2010. godini

UVOZ I IZVOZ STOČARSKIH I RIBARSKIH PROIZVODA - REPUBLIKA HRVATSKA

CT	PROIZVOD	UVOZ I.-XII. 2010.		IZVOZ I.-XII. 2010.		RAZLIKA
		u tonama	u USD	u tonama	u USD	u USD
	UKUPNO POLJ. I PREHRAMBENA INDUSTRIJA	2.246.49	2.168.132.725	2.250.657	1.355.110.220	-813.022.505
01	ŽIVE ŽIVOTINJE	45.471	138.050.103	10.286	20.948.560	-117.101.543
02	MESO I KLAONIČKI PROIZVODI	72.377	199.010.873	11.000	31.692.339	-167.318.534
04	MLIJEKO I MLIJEČNI PROIZVODI, JAJA, MED	80.865	130.704.208	51.844	62.692.758	-68.011.450
05	PROIZVODI ŽIVOTINJSKOG PORIJ. NESPOM.	1.818	12.551.058	1.493	6.726.012	-5.825.046
15	ŽIVOTINJSKE MASTI I ULJA	1.823	2.975.586	8.125	3.907.077	931.492
16	PRERAĐEVINE OD MESA	10.002	34.536.235	12.218	55.830.936	21.294.701
23	HRANA PRIPREMLJENA ZA ŽIVOTINJE	265.401	157.982.301	123.058	36.665.341	-121.316.960
	UKUPNO STOČARSTVO	477.757	675.810.364	218.064	218.463.023	-457.347.341
03	RIBE, LJUSKARI, MEKUŠCI I OSTALI BESKRALJEŽNJACI	34.888	78.433.000	29.384	113.119.244	34.686.244
16	PRERAĐEVINE OD RIBA, LJUSKARA	6.347	23.967.654	4.576	22.276.036	-1.691.618
	UKUPNO RIBARSTVO	41.235	102.400.654	33.960	135.395.280	32.964.626
	UKUPNO STOČARSTVO I RIBARSTVO	518.992	778.211.018	252.024	353.858.303	-424.352.715

Izvor: DZS

Obrada: HGK - Sektor za poljoprivredu, prehrambenu industriju i šumarstvo

Ako se ukupan uvoz živih goveda i svinja i mesnih preradevina preračuna na živu vagu, u 2010. godini

uvezeno je:

124.964 komada goveda (420 kg, R 52%)

817.364 komada svinja (100 kg, R 80%)

5. Uvoz i izvoz stočarskih i ribarskih proizvoda (Republika Hrvatska) u 2011. godini

UVOZ I IZVOZ STOČARSKIH I RIBARSKIH PROIZVODA - REPUBLIKA HRVATSKA

CT	PROIZVOD	UVOZ I.-XII. 2011.		IZVOZ I.-XII. 2011.		RAZLIKA
		u tonama	u USD	u tonama	u USD	u USD
	UKUPNO POLJ. I PREHRAMBENA INDUSTRIJA	1.760.827	2.253.148.299	1.462.575	1.417.846.562	-835.301.737
01	ŽIVE ŽIVOTINJE	43.210	145.350.109	20.582	46.887.295	-98.462.814
02	MESO I KLAONIČKI PROIZVODI	63.659	205.339.229	9.526	30.878.867	-174.460.362
04	MLIJEKO I MLIJEČNI PROIZVODI, JAJA, MED	93.605	146.127.699	49.363	64.518.103	-81.609.596
05	PROIZVODI ŽIVOTINJSKOG PORIJ. NESPOM.	2.490	16.405.736	2.120	11.587.286	-4.818.450
15	ŽIVOTINJSKE MASTI I ULJA	1.654	3.049.482	6.712	4.911.239	1.861.757
16	PRERAĐEVINE OD MESA	9.612	34.645.676	11.719	57.682.655	23.036.979
23	HRANA PRIPREMLJENA ZA ŽIVOTINJE	270.574	173.482.381	113.649	48.106.482	-125.375.899
	UKUPNO STOČARSTVO	484.804	724.400.312	213.671	264.571.927	-459.828.385
03	RIBE, LJUSKARI, MEKUŠCI I OSTALI BESKRALJEŽNJACI	27.967	83.682.639	30.470	144.328.974	60.646.335
16	PRERAĐEVINE OD RIBA, LJUSKARA	5.252	21.930.520	4.571	23.725.240	1.794.720
	UKUPNO RIBARSTVO	33.219	105.613.159	35.041	168.054.214	62.441.055
	UKUPNO STOČARSTVO I RIBARSTVO	518.023	830.013.471	248.712		-397.387.330

Izvor: DZS

Obrada: HGK - Sektor za poljoprivredu, prehrambenu industriju i šumarstvo

Ako se ukupan uvoz živih goveda i svinja i mesnih preradevina preračuna na živu vagu, u 2011. godini

uvezeno je:

124.964 komada goveda (420 kg, R 52%)

817.364 komada svinja (100 kg, R 80%)

6. Uvoz i izvoz stočarskih i ribarskih proizvoda (Republika Hrvatska) u 2012. godini

UVOZ I IZVOZ STOČARSKIH I RIBARSKIH PROIZVODA - REPUBLIKA HRVATSKA

CT	PROIZVOD	UVOZ I.-XII. 2012.		IZVOZ I.-XII. 2012.		RAZLIKA
		u tonama	u USD	u tonama	u USD	u USD
	UKUPNO POLJ. I PREHRAMBENA INDUSTRIJA	2.011.276	2.531.956.643	3.088.462	1.592.554.903	-939.401.740
01	ŽIVE ŽIVOTINJE	37.468	126.837.452	28.423	59.518.454	-67.318.998
02	MESO I KLAONIČKI PROIZVODI	80.535	255.198.948	8.057	24.919.913	-230.279.035
04	MLIJEKO I MLIJEČNI PROIZVODI, JAJA, MED	115.105	150.762.010	51.104	68.098.442	-82.663.568
05	PROIZVODI ŽIVOTINJSKOG PORIJ. NESPOM.	4.346	13.761.314	3.533	7.531.082	-6.230.232
15	ŽIVOTINJSKE MASTI I ULJA	1.445	2.885.429	6.698	5.092.444	2.207.016
16	PRERAĐEVINE OD MESA	10.820	34.389.121	15.091	70.227.666	35.838.545
23	HRANA PRIPREMLJENA ZA ŽIVOTINJE	320.785	202.835.611	142.549	54.610.541	-148.225.070
	UKUPNO STOČARSTVO	570.504	786.669.885	255.455	289.998.542	-496.671.343
03	RIBE, LJUSKARI, MEKUŠCI I OSTALI BESKRALJEŽNJACI	28.146	90.905.431	27.051	127.427.202	36.521.771
16	PRERAĐEVINE OD RIBA, LJUSKARA	5.052	22.495.862	5.802	27.914.937	5.419.075
	UKUPNO RIBARSTVO	33.198	113.401.293	32.853	155.342.139	41.940.846
	UKUPNO STOČARSTVO I RIBARSTVO	603.702	900.071.178	288.308	445.340.681	-454.730.497

Izvor: DZS

Obrada: HGK - Sektor za poljoprivredu, prehrambenu industriju i šumarstvo

Ako se ukupan uvoz živih goveda i svinja i mesnih prerađevina preračuna na živu vagu, u 2012. godini

uvezeno je:

119.843 komada goveda (420 kg, R 52%)

877.954 komada svinja (100 kg, R 80%)

7. Ukupna poljoprivredna i prehrambena industrija uvoz-izvoz 2007.-2012. godina

Tablica 1. Ukupna poljoprivredna i prehrambena industrija uvoz-izvoz 2007.-2012. godina

Godina	Uvoz u USD	Izvoz USD	Razlika USD
2007	2.149.987.311	1.312.981.088	-837.006.223
2008.	2.625.352.750	1.399.362.531	-1.225.990.219
2009.	2.239.460.158	1.360.067.255	-879.392.903
2010.	2.168.132.725	1.355.110.220	-813.022.505
2011.	2.253.148.299	1.417.846.562	-835.301.737
2012.	2.531.956.643	1.592.554.903	-939.401.740
Ukupno	11.436.081.243	6.845.367.656	-5.530.115.327

Tablica 2. Ukupno stočarstvo i ribarstvo uvoz-izvoz 2007.-2012. godina

Godina	Uvoz u USD	Izvoz USD	Razlika USD
2007	722.049.347	327.757.517	-394.291.831
2008.	907.399.898	380.482.654	-526.917.244
2009.	828.999.796	372.740.137	-456.259.659
2010.	778.211.018	353.858.303	-424.352.715
2011.	830.013.471	432.626.141	-397.387.330
2012.	900.071.178	445.340.681	-454.730.497
Ukupno	4.066.673.530	1.867.464.752	-2.653.939.276